

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om
Accentuationens Gyldighed

i de gamle Sprog,

tilligemed

Skoleefterretninger fra Roskilde
Kathedralskole,

et Indbydelseskrift

til den offentlige Examen sammesteds

i September 1845

ved Skolens Rector

Dr. S. N. J. Bloch,
Statsraad, Ridder af Dbr. og Dbr. Md.

Roskilde.

Trykt i J. D. G. Hansons Bogtrykkeri.

Om Accentuationens Gyldighed i de gamle Sprog,

eller

Bor Ordene i Græsk og Latin læses efter deres Accentuation eller efter Stavelsernes Quantitet?

Dette Spørgsmaal, som man maaskee tydeligere kunde udtrykke saaledes: „Bor vi, naar vi ville følge den Udtale, som de gamle Forfattere selv have brugt, lade Betoningen eller den høiere Dploftelse af Stemmen, hvorved i ethvert Sprog en vis Stavelse af hvert Ord udmærkes, kun falde paa lange Stavelser?“ har i de sidste halvandet hundrede Aar været besvaret af Philologerne*) paa en saa modsat Maade, og den

*) Man see Wagners: „die Lehre von dem Accent der griech. Sprache, Helmst. 1807, som i §§ 6 og fgg. meddeeler en temmelig suibstændig Literatur om det ophævede Spørgsmaal, ihensende til hvilket Js. Vossius (de viribus rhythmici & poematum cantu) ogsaa Henninius (hellenismus ὀρθωδός), Hofmann (de genuina l. græcæ modulatione sine accentibus Lips. 1729), samt i nogle Uttringer Valckenaer og Brunek, erklære sig imod Accentern, men gjendrivés tilstræffeligen af Philologer

af den lærde Js. Vossius c. N. opstillede Mening, at den os i det græske Sprog dog saa tydelig betegnede, og i Latinen almindelig vedtagne til os ved Traditionen forplantede, Accentuation, hvor tilfidesættes for Quantitetslovene og iffun kan falde paa en enten af Naturen lang Vocallgd eller ved Positionen lang Stavelse, bleven saa hyppigen antaget af vore Sproglærere og fulgt i vor Ungdomsunderviisning, at det, ved de velgrundede Tvivl, der kunne reise sig imod en saadan Lære, vel ikke turde være unyttigt at prøve samme lidt nøiere, og vise, hvor lidet den, idetmindste i Prosaen, holder Stik. Vel har jeg i et tidligere Skoleprogram*) forsøgt dette, og troer, især efter Forgængere som J. Foster, at have deri bragt Sagen til en temmelig sikker Afgjørelse; men da jeg ikke har bemærket, at dertil er af Nogen taget synderligt Hensyn**),

som Fisch er (i hans *animadvss. ad Welleri gr. gr. Spec. 1*), F. A. Wolf (i Fortalen til hans 2den Udg. af *Odysseens*) samt G. Hermann (*de emend. rat. gr. gr. p. 60*); hvortil vi endnu især maae føie John Fosters fortreffelige *Essay on the different nature of accent and quantity*, 2 edit., som jeg beklager at jeg denne Gang ikke har kunnet benytte, og Monbodo von dem Ursprunge und Vorgange der Sprache, a. d. Engl. v. Schmid. Riga 1785, 2. Th. S. 168—188; ogsaa Fortalen til Göttings Lehre vom Accent der griech. Spr. 2den Udg. Rudolst. 1820, samt Thiersch griechische Grammatik, den større Udg. Thi om Matthiäs og Buttmanns halofande Meninger i dette Punct s. mit nedenstaaende Program af 1832.

*) „Om den græske Accentuations Bæsen, Forhold til Quantiteten og Bigtighed til en rigtig Udtale og Læsning af Sproget“. Kbh. 1832.

***) Thi vel seer jeg af Fortalen til Prof. Henrichsens Skrift om Grækerne's politiske Bærs, at jeg ogsaa skal ved mit ovennævnte Program have givet ham Anledning til dette hans lærde Skrift; men da denne Anledning kun bestaaer i nogle Linier af mig om

men meget mere hin Forvirring af Accentuering og Quantitet hos os er næsten bleven ligesaa almindelig, som den anden (Græmske *) Barbarisme, at udtale de græske Vocaler og Diphthonger med danske Lyd: saa maa jeg troe, at denne min Afhandling, om den ellers er kommen til vore Philologers Kundskab, ikke har været tilstrækkelig til at overbevise dem, og griber derfor denne Leilighed til noget noiere at begrunde det Væsentligste af samme samt forøge dette med nogle Tillæg,

hine Vers og et Sted hos Dionysios Halic. som Hr. Professorens forstaaer anderledes end jeg dengang forstod det, men hvormed min Mening om Accenternes Væsen hverken staaer eller falder, og jeg meget villigen indrømmer den lærde Forfatter, der har gjort hine Digte til en særegen Gjenstand for sine Undersøgelser, den større Indsigt i alt hvad der angaaer dem, saa kan jeg og med Grund sige, at der heller ikke i det Henrichsen'ske Skrift er taget noget Hensyn til det, der var min Hovedgjenstand, Accenternes Væsen. Den Apoll'ske Mening om at accentuere Vers vare ældre end de quantitere, som Hr. H. gjendrivede, har aldrig været min, og vilde ogsaa kun slet stemme med det, jeg troer, at nemlig begge disse Lydsmodificationer have i det Græske, som i alle Sprog, fundet Sted ved Siden af hinanden.

- *) Dette Udtryk være her brugt uden Forkleinselse af den i andre Henseender vistnok store Mand. Thi vel husker jeg ikke, om han ogsaa hvad Accenten angaaer har givet nogen Anledning til at fordærve vor Udtale af det skønne græske Tungemaal; men da han nu engang ved sin Ubesindighed har foranlediget denne hos os saa almindelige Sprogforvansking, i det han skrev den Dialog imellem Eoven og Bjørnen, som man har taget for gode Værker, er han, i hvor lidt han selv end hyldebe det af ham deri fremsatte Pronunciationsystem, selv Skyld i, at man opkaldte det efter ham, og nu kalder enhver, som afviger fra den hos Grækerne endnu vedligeholdt Udtale, en Græsmianer, altsaa heller ikke uden Grund kan bruge dette Navn om den, der ihenseendetil Accenten afviger fra den gamle Udtale.

ogsaa den latinske Accentuering angaaende, hvormed jeg dog, for at undgaae Gjentagelser og for ei at blive for vidtloftig, maa bede Læseren at conferere, hvad jeg dersteds tidligere og tildeels fuldstændiger: har forklaret og beviist.

Ein Grund har den ovennævnte Paastand om Accentens Ikke-Paaagtelse eller idetmindste Quantitetens Overvægt over samme i de gamle Sprogs ældste Tider, som bekjendt deri, at den klassiske Oldtids Vers eller Metra ere byggede efter Stavelfernes Quantitet, og ikke, som de nyere Sprogs, mere kunstløst efter Ordernes Accent, paa hvilken man i den daglige Tale er vant til at lægge en saadan Vægt, at derover den mindre hørbare Længde, naar Accenten ikke falder derpaa, bliver saa godt som reent umærkelig, og Spondeer og Trochæer altsaa bruges ifleng, skjøndt vi dog ikke mangle de første, f. Ex. i Ordene „Narsāg āarvaagen, Narbog, Voglade, deltage, haardfor, Hærforer“, eller i Stovns Bræger:

„Du, som dit Fødelands Priis qvad tid med Norriges
Tunge,

„Som tid med Lynen i Haand tvāng Gjenlyd af stal-
dede Fjelde“

to Linier, der selv i Cæsuren ikke uheldig gjengive os de Gamles Hexameter, paa det nær, at „tid“ i første Linie er accentueret, brugt som lang, i anden Linie derimod som uaccentueret og kort danner en uheldig Daktylos. Og ligesaa-danne Spondeer have vi ofte hos Voß, f. Ex. Ilias 1, 2:

„Und viel tapfere Seelen der Heldensföhne zum Nis

„Sendete, aber sie selbst zum Naub darstellte den Hunden“.

Ikke at tale om Positionslængder, hvoraf de nyere Sprog ikke kunde opvise færre end de gamle, dersom der tillagdes dem nogen Indflydelse i vor Metrik. Men hvad der her nu først var min Hensigt at gjøre opmærksom paa i Henseende til de nyere Meninger om vort Spørgsmaal er dette: At vist nok

kalde vi med fuld Ret paa Grund af hiin forskjellige Versificering de Gamles Poesie kvantiterende, de Nyeres accentuerende; men hvorledes vi kunde anvende disse to Udtryk paa Sprogene selv eller som Skjelnemærker imellem disse er ikke let at forstaae, med mindre derved menes, at i nogle Sprog tydeligere angives Stavelsernes Længder og Kortheder, i andre Accentueringen stærkere udtrykkes, hvorfor der imidlertid ihenseendetil de her omhandlede tvende Arter Sprog ikke gives noget andet Breviis, end det, der hentes fra Versificationens Forskjellighed, men som i sig selv først maatte bevises at hidrøre fra den Grund, hvad kun er en Formodning eller *petitio principii*, hvorpaa altsaa Intet med Sikkerhed kan bygges. Ivertimod ere alle Sprog, og kunne efter den menneskelige Tales Natur ikke andet end være, baade accentuerende og kvantiterende, i det de alle baade altid hæve Stemmen ved Udtalen af een vis Stavelse i hvert Ord (thi hvor det skeer tostedts, saasom i sammensatte Ord, der hæves den ene Steds noget mindre, giver altsaa kun en underordnet Accent, f. E. i U'ndergjerneing, fo'rudgaaende), og trække visse Vocallyd længere, end andre, men uden at saadanne Længder enten indtræffe i alle Ord, eller kun een i hvert, eller at endelig Ordtonen (Accenten) nødvendig altid falder paa en saadan Længde, endstjondt de ogsaa ofte træffe sammen. Disse tvende Lydsmodificationer ere saaledes af Naturen ganske forskjellige og hinanden uvedkommende, i det den ene bestaaer i Lydens Hoide eller Dybde*), den anden i dens

*) Det sees allerede af *Platos Philebus* (Vol. 4 p. 221 Bip.), hvor de omtalte *διαστήματα φωνῆς* (Intervaller) imellem *ᾠξότης* og *βραδύτης* og deraf fremstaaende *ἁρμονίαι* (Tonearter) vise, at der ved *ᾠξό* og *βραδύ* menes, hvad man i Musikken kalder høi

Længde eller Korthed. Begge iagttages stedse af dem, der tale Sproget rigtig, men især den første (Accentuationen), som tilkjendegiver sig selv i den skjodesløseste Tale, og næsten ikke er mulig for Noget at undgaae; hvad der uidentvisl og var Aarsag i at den metriske og musicalke Kunst i Poesien omsider maatte vige for det Element, der i den daglige Tale var det meest fremherstende.

Til Oplysning og Beviis herfor ville vi nu her anføre endeel Exempler af de tvende gamle og de to os meest bekjendte nyere Sprog:

1) af Ord med accentuerede korte og uaccentuerede lange Stavelser: i Græsten *παρέχειν, ἡξίου, λέγω, λέγεις, ἔδωκα, ἐμίμνε, αἰεῖτε, οὐλομένην, ἀνδρωπος*, i Latinen *cánō, dá-pēs, cápax, óleā, péregrē, apériō, dilúvii, hónos, óbest*, hvor netop alle de accentuerede Stavelser ere korte, og de lange Endestavelser uaccentuerede, hvilket sees ikke blot i Græsten af Accenttegnet, men og i Latinen deraf, at der, som bekjendt, i samme slet ingen orytonerede Fleerstavelsesord gives. Ligeledes i det danske Sprog Ordene: „Fórtálc, Árbeide, ántyde, médfódt, álgod, só'dttálende, Sobáksdaáse, vrédladén, bórtfeier, úndlóbe, údárte, úlige; og i det Tydske: ángeben, hínlegen, Múthmaaßung, Ú'schláge, herábsfúhren, ábweíchen, úmgefehrt; i hvilke alle Betoning og Længde aldrig falder sammen; ja i alle fire Sprog Zonen netop er kjendeligst, altsaa mindst kan antages at være opgiven for Qvantiteten, undtagen undertiden ved en digterisk Frihed for Metrumets Skyld, hvorom see mit Program af 1832 S. 14*).

og I a v Tone. Jvf. de Steder af Archytas *περὶ μουσικτικῆς*, ed. Paris. 1557 p. 81, og Aristoteles *περὶ ψυχῆς* Lib. 2 c. 8 o. fl. som Eiskovius anfører.

*) Og herved falder da ogsaa strax min afsøbe Bøns, vor besværrer saa tidlig tabte, Ruffs Hypothese (s. hans samlede Skrifter 2den

2) af Ord, som bestaae af lutter korte Stavelser, hvoraf dog een altid har Tonen, saasom: ἔλεγεν, ὁπότε, ὁπόσος, δέχομαι, πρότερον. lūpus, cātulus, ci'thārā, ho'minis, hominibus, li'ber. fortæller, i'nde, kje'ndelig, Na'chricht, verbi'tten, Verdru'ß. Her er ingensteds nogen Længde og dog altid eetsteds Tonefald.

3) af Ord, som bestaae af lutter eller dog flere lange Stavelser, men alligevel kun paa een af dem have Tone (Accent), saasom: τήκω, δηλώσω, πρώτου, ήρώτα, ώνήση. æ'stas, æsta'tes, mo'res, pu'ri, mirabu'ndos. Na'rbøg, B'oghvæde, ha'ardför, B'örrede, Aus'sprache, F'ürsprache, Schönthal, wa'hrnehmen; hvoraf atter sees, at Længde ikke nødvendig medfører Tonefald.

Forunderligt altsaa, at Lærde kunne tvivle om Muligheden af det, som de selv og Alle i Modersmaalet uden Vanskelighed iagttage.

Er det da nu allerede af disse Exempler, som let kunde foreges i Tusindviis og af langt flere, maaskee endog alle Sprog, klart, hvad de gamle Rhetorikere og Grammatikere lære, at Accenten efter den menneskelige Tales Natur altid maa falde paa een Stavelse og aldrig paa flere end een i ethvert Ord*)

Deel S. 40) om Accentuationens senere Forandring; den maatte isaafald og være foregaaet i det latinske Sprog, hvad han dog vel neppe vilde have paastaet. Videre herom nedenfor.

- *) Dette bemærker f. Ex. Cicero udtrykkelig i hans Orator c. 18: Ipsa enim natura, quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem, nec una plus, nec a postrema syllaba citra tertiam; quo magis naturam duccem ad aurium voluptatem sequatur industria. Og ligesaa Qvinctilian inst. or. 1, 5, 31: Est autem in omni voce utiqve acuta, sed nun-

(thi enclitica eller proclitica, saasom Pron. *τις*, Conj. *τε*, Artiklen *ὁ*, *ἡ*, i Danstien en, et, Latinernes *que* og Præpositio-
ner foran deres Casus kan man ikke regne, da saadanne Smaa-
ord ere at betragte som hørende til det foregaaende eller paa-
følgende Ord), og acueres i alle Sprog ofte korte Stavelses,
lange ikke: da følger ogsaa deraf, at Accentuation og Qvan-
titet (Længde) ogsaa i Græstien, hvad ligeledes Grammatikerne
ofte bemærke,*) maae, sjøndt de ofte falde sammen, efter de-

quam plus una; nec ultima unquam, ideoque in disyllabis
prior. Det samme seer man, hvad Græstien angaaer, hos Dio-
nyz. Halic. de compos. verbor. p. 62 (Reisk.), som, i det
han forklarer Ordens Melodie, som i den almindelige Tale maa-
les ved det Mellemtrum, som kaldes *ἡ δια πέντε* (Qvinten) og
ikke hæver sig høiere mod Acuten (*ὀξεῖα*) eller synker dybere mod
Gravis (*βαρεῖα*) end $3\frac{1}{2}$ Toner, siger: *καὶ ταῖς μὲν δυσυλ-
λάβοις ἔδδεν τὸ διὰ μίση χωρίον βαρύτητος καὶ ὀξύτητος*
(da den ene Stavelse har Gravis, den anden Acutus), *ταῖς δὲ
πολυσυλλάβοις, οἷαί ποτ' ἂν ᾦσιν, ἢ τὸν ὀξύν τόνον
ἔχουσα μία ἐν πολλαῖς βαρεῖαις ἔνεσιν.* og strax der-
paa om Exemplum *Ἀρβύλης*, at det har *ἐπὶ μίση συλλαβῇ
τὴν τρίτην ὁμότονον, ἀμνηχάνυς ὄντος ἐν ὄνομα δύο
λαβεῖν ὀξεῖας.* Hermed gjendrives altsaa allerede hvad
vore nyere Grammatikere paaftaae, at Accentuationen i de gamle
Sprog ikke skulde have været meget fremtrædende.

- *) Sealeses i Dionysii Thracis ars grammatica, som findes i
Fabricii biblioth. gr. Vol. 7 p. 26 nævnes i § 2, at der til
rigtig Læsning (*ἀνάγνωσις*) høret tre Ting: *ὑπόκρισις*, *προσῳδία*
(Accent, Betoning) og *διασολή* (Qvantitet), og derpaa afhand-
les hver for sig, i § 3 Tønen, hvorom siges *Τόνος ἐστὶ φωνῆς
ἀπήχησις ἐναρμονίου, ἢ κατὰ ἀνάτασιν ἐν τῇ ὀξεῖα ἢ κατὰ
ὀμαλισμὸν ἐν τῇ βαρεῖα, ἢ κατὰ περίπλασιν ἐν τῇ περισπωμένῃ.*
og i § 4 og 10 særskilt Stavelsernes Længde og Korthed. — Sige:

res Natur dog være lige saa forskjellige fra hinanden, som i Musikken Tonens Hvide eller Dybde er fra dens Varighed (Længde eller Korthed), og at det, naar man ikke vil confundere dem med hinanden, slet ikke er nødvendigt, at den ene af disse to Lydsmodificationer skal opføres for den anden; at man f. Ex. i *Æide* og *cano* *) ei skulde efter Accenttegnet og Accentreglerne have kunnet hæve Stemmen ved den første Stavelse fordi den i Metrum var kort, eller lade den synke ved den anden fordi den var lang, hvilket de ovenanførte danske og tydske Exempler tilfulde vise, at man baade kan og i disse Sprog altid gjør; og der altsaa ingen Grund er til at antage

saa siger Dionys. Hal. de compos. verb. Reisk. p. 211, at, naar Barnet har lært at kjende Bogstavens Figur og Betydning, derpaa Stavelserne og deres Egenheder, kommer det derpaa til Ordene: τὰς λέξεις, καὶ τὰ συμβεβηκότα αὐταῖς, ἐκτάσεις τε λέγω καὶ συστολάς (Længder og Kortheder) καὶ προσωδίας (Tonfaldene), κ. τ. λ. Hvilken Forskjel og er klart og omstændeligt viist i Theodorus Gaza's γραμματικὴ εἰσαγωγή 3die Bog, hvad enten man nu vil tillade, at den endnu maa have hersket paa hans Tid, eller paastaae, at han allene har heri fulgt de Gamle, hvad der i alt Fald er uagteligt. Jvf. ihenseendtil det latinske Sprog, hvad Quintilianus inst. or. 1, 5, S 22 sqq. siger om „tenores vel accentus, quas Græci προσωδίαις vacant“, og deres Forhold til Quantiteten, hvoraf og sees, at de ere tvende fra hinanden ganske forskellige Lydsmodificationer, sjøndt den sidste ofte har Indflydelse til at bestemme den første Plads.

*) At *ca* i *cano* maa, sjønt metrisk kort, være Uleevn acueret, ligesom *penultima* i alle *verba dissyllaba*, er uimodsigeligt af den faste Regl, at der i Latinen ingen *oxytona* gives. Og ligesledes *æ* i *Æide* fordi *Antepenultima* acueres naar *ultima* er kort, og *penult.* ikke er *circumflect.*ret.

den Forskjellighed imellem de gamle og nyere Sprog, som man sædvanlig paa Grund af det forskjellige Princip, hvorefter deres Vers ere byggede, antager; eller at Accenten i de gamle Sprog ikke skulde have været kjendelig, eller først senere være bleven indført eller forandret*); ligesaa lidt som man omvendt vilde antage, at Quantitering enten ikke foruden havde fundet Sted eller først senere var indkommen i det danske og tydske Sprog; om hvilken Sprogforandring man heller ikke hos de gamle græske og romerske Grammatikere, som dog hyppig nok omhandle disse Lydsmodificationer, finder et eneste Ord. Forvevler man kun ikke Begreberne om begges Væsen, Høide med Længde, Dybde med Kortbed, da behøves der slet ingen Hypoteser for at forklare os det Modsigende, som paa Grund af den forskjellige Versificering synes os at være imellem Accent og Quantitet.

Fremdeles, naar nu altid een Stavelse i hvert Ord, og kun deene ene har været accentueret d. e. udtalt med en høiere Lyd end de øvrige, saa bliver det fordi den høiere Lyd altid er skarpere og høres mere end den dybere**) en naturlig

*) Allerede Plato (i Cratylus Vol. 3 p. 262 Bipont og i Philobus Vol. 4 p. 221) samt Aristoteles (Sophist. Elench. 1, 3, 4) omtale Accentuationen, og det med de samme Navne som Grammatikerne, som en bekjendt og afgjort Sag, samt paa en Tid, da alle Vers dog byggedes efter Quantiteten. Egeledes i Latinen Cicero, s. ovenf. S. 7, Anm. Svortil altsaa den Hypothese, at Accentuationen enten har været en sildigere Brug eller lidt en total Forandring? Det er derfor ubegribeligt, at selv vor store Sprogkrantsker Rask kunde have den sidste Mening og bygge den paa saa løselige og uhistoriske Grunde, som han gjør i sine efter hans Død samlede Skrifters 2den Deel p. 40.

**) Archytas περι μαθηματικῆς siger paa anførte Sted: Ἐν τοῖς ἀλλοῖς τὸ ἐκ τῆ σώματος φερόμενον πνεῦμα ἐξ μὲν

Følge, at hiin i den daglige Tale let fik Overbægten over den eller de dybere, om de end vare længere; hvilken Længde ofte end ikke var synderlig hørlig eller først maatte i Verset frembringes ved Position.

Alf denne Accentens eller den accentuerede Stavelses Overbægt lader det sig da og rimeligst forklare, at i Græsten, da Kunst og Smag efterhaanden tabte sig og det vulgære Sprog, (der som Boeckh uidentvisl rigtig mener*) er det

τὰ ἐγγύς τῆ στόματος τρυπήματα ἐμπίπτου, διὰ τὰν ἰσχυὴν τὰν σφοδρὰν, ὀξύτερον ἄχον ἀφίησιν, ὡς δὲ τὰ πόρρω βεβύτερον. κ. τ. λ. Og hvad Tonens Overbægt angaaer, da hedder det i Scholierne til Dionysius Thrax (Villoisons anecd. gr. T. II p. 180): *Διονύσιος περὶ τῆ τόνου διαλαμβάνει, ὃς ἐστὶν ἀναγκαιότατος τῶν προσωδιῶν, καὶ φανερός ἔλεγχος τῆς τῆ ἀναγινώσκοντος διδαχῆς*, sjeendt Modstanderne vel sa: teus ville sige, at det er en Dom fra en senere Tid, da Accenterne vare bl. vne det Vigtigste. Imidlertid nævner Dionysios den dog førend *διαστολή* eller Dvan- titeten.

- *) *Corpus inscript. græc. Vol. I p. 718.* Men saa enig jeg end heri er med denne udmærkede Lærde, saalidet kan jeg være det ihenseendetil den Consequents, han deraf udbrager ihenseendetil de græske Diphthongers Udtale, at nemlig, fordi Boeoterne h:ve udtalt Diphthongerne saaledes som Grækerne nu omstunder udtale dem, s. Gr. *αι* som *ae* eller (hvad han indflyder) *η*, (hvilket ikke er det samme, idetmindste først skulde være beviist, at *η* lød som *ae*), derfor skulde de andre gamle Grækere ikke have udtalt Diphthongerne saaledes, „propterea quod illa ipsa pronunciatione ab reliquis dialectis distinguebatur Boeotica“. Thi det er ikke ved en forskjellig Pronunciation af samme Tegn, at Dialecten adskilte sig, men ved en anden Lyd, hvorfor da og i Skriften brugtes det derfor gangbare Tegn *η*, med andre Ord: Boeoterne sagde *η* (α: i) hvor de andre Grækere sagde *αι* (α: æ). Boeckh

nubærende Nygræff) ved Videnskabernes Aftagende blev mere og mere almindeligt, det Musicalste i Poesien eller de Gamles paa Qvantiteten byggede kunstrige Metrik og den Kunst og Nøiagtighed, som denne udfærdrede, da og gif forloren og man i Versbygningen kun holdt sig til det, som i det daglige Sprog var meest fremtrædende, som af Alle kunde tydeligt fornemmes, som gjorde Ordene selv forstaaeligere og kostede Digteren mindst Nøie, nemlig den sædvanlige Ordaccent, samt kun brugte de faa og simple Versarter, som ved denne kunde dannes; hvilket neppe kunde være skeet, dersom Qvantiteten havde i den almindelige eller endog dannede profaiske Tale oversviet Accenten, og saaledes udgjort det Charakteri-

forberter nem'ig her, lige som Matthiä, Tegnet med Lyden og forudsætter det som afgjort, at η lød α , hvad kun er erasmiansk Hypothese, hvoraf altsaa Intet kan sluttes med nogen Sikkerhed. Han kunde da ligesaa godt paaftaae, at η lød som a , fordi Ionerne idelig bruge η istedetfor de andre Grækere's α , f. Ex. $\lambda\upsilon\gamma\eta$ for $\lambda\upsilon\gamma\alpha$, $\sigma\phi\eta$ for $\sigma\phi\alpha$, og der eksisterede da Alt ingen Dialekt i den mundtlige Tale; men Alt var kun forskjellig Skrivemaade af samme Lyd. Naar den norskejske Almue siger α (fo:t), og den sønderjydske α istedetfor voris je g, saa er det jo virkelig forskjellig Lyd, ikke forskjellig Betegnelse af een og samme Lyd, og Injen vil deraf slutte, at Tegnet e tidligere eller nogenjinde, selv ikke hos Tyberne, har betydet α eller α . Noget anderledes er Tilfældet, naar man, som Boeckh og anfører til Exempel, hos Boeoterne finder ϵ for e , υ for o , da det kan være enten blot forskjellig Orthographie af een og samme Lyd, eller en finere os nu ubekjendt Modification af samme, saasom ϵ og o nu eengang ere os af sikkrere og-histcriske Grunde, ikke af blotte Hypotheser, bekjendte som I-Lyde. Vil man af Bogstavens Ombytning i Dialekter eller i Derivation bestemme deres Udtale, saa bliver det neppe eet Bogstav i hele Alphabetet, som man kunde tillægge een bestemt Udtale.

fiste ved Ordet, saasom de paa saadan ny Maade udtalte Ord da vilde været uforstaaelige for dem, der fra Barnsbeen af kun havde hørt dem udtale efter Quantiteten og saa at sige gjort Længderne til Accent, hvoraf endog somme Ord slet ingen havde faaet, andre imod al menneskelig Tales Natur flere. Havde Quantiteten (s: Stavelsesnes Længde) været det for Dret meest Fremtrædende i Ordens Lyd, hvor skulde man da være falden paa at forlade den enten i Poesie eller Prosa, og ved at indføre saagodtsom et ganske nyt Sprog have fundet almindeligt Bifald? Den Udtale, man fra Barnsdommen har lært og er bleven vant til, lader sig ikke faa let, ja næsten aldrig udslutte. Er Quantiteten tabt, hvad dog ligesaa lidt kan siges ubetinget at være Tilfældet i Nygræfken, som i de andre levende Sprog, da kan det ikke være skeet af anden Aarsag, end fordi den var mindre mærkelig, end Accenten, og ofte neppe engang kunde tydelig tilkjendegives. Denne Anstuelse af Sagen lader sig i alt Fald forene med det Phænomen, at Digtkunsten har tabt sit ældre Metrum, og har idetmindste for den sunde Menneskeforstand langt anderledes Rimelighed, end den for al historisk Grund blottede Hypothese om en saa væsentlig og eenstemmig Omformning af Sprogets Lyd over alle de vidtskrakte og fra hinanden forskjellige Egne af den gamle Verden, hvor Græfken var Modersmaal, især da Erfaringen og den Maade, hvorpaa ethvert Sprog forplantes fra Forældrene til Bornene, gjør indlysende, at der, saalænge Slægten vedvarer, ligesaa lidt i Accentuationen som i Vocallydene skeer med Siderne nogen betydelig Forandring, idetmindste ikke i det Hele, hvorom heller ikke nogen Grammatiker taler et eneste Ord; eller hvis den skulde være skeet med et eller andet enkelt Ord, det da kun kunde være frembragt ved Culturen, saaledes som naar vor Almues Feil i Udtalen forbedres i Skolerne, men hvilken

Cultur netop i de gamle Sprog, paa den Tid Forandringen antages at være steet, snarere var i Uftagende end i Tiltagende.

Endnu fortjener det at bemærkes, at selv Accenternes oprindelige Benævnelser, der, som vi have vist, allerede findes hos Plato og Aristoteles som almindelig antagne, give en ikke ringe Oplysning om deres Væsen og Virkning. Thi ligesom Udtrykkene *προσωδία* (af ὤδη) og *Accentus* (af accino) antyde deres musikaliske Natur, saaledes tilkjendegive ogsaa Navnene *ὀξύς*, *βαρύς*, *περισπάμενος*, i Latinen *acutus*, *gravis*, *circumflexus*, deres Forsjæl fra *Quantiteten*, i det *ὀξύς τόνος*, *ὀξεῖα προσωδία* betyder en skarp, spids, figurlig altsaa skærende, høitlydende og hurtig Tone, som altsaa ligesaa godt passer sig paa en kort som paa en lang Vocal, modsat *Circumflexen*, ἢ *περισπωμένη*, (den *Umboiede*), som kun falder paa en lang Vocal og af Grammatikerne forklares ved Forening af *Acutus* og *Gravis* *), i det en lang Vocal kan betragtes som en *Sammentrækning* af tvende korte, af hvilke Tonen hævede sig ved den første og sank ved den sidste**), ligesom vi i *Dansken* skrive „*seer*, *meer*, *eet*“, der ifald vi brugte *Accenttegn*, ogsaa kunde skrives *sēr*, *mēr*, *et̄*; saa at f. Ex. η̄ i *τιμή* og *τιμήν*

*) *Syllaba, quæ correptam vocalem habet, acuto accentu pronuncianda est, quamvis sit longa positione, quia naturaliter brevis est. Quæ vero naturaliter est longa, circumflexo accentu exprimenda est. Priscianus de accent. p. 365. Krehl Vol. 2.*

**) Οὐ μὴν ἅπασά γε λέξις ἢ καὶ ἔν μόνιον λόγου ταττομένη τῆς ἀντῆς λέγεται τάσεως. ἀλλ' ἢ μὲν ἐπὶ τῆς ὀξείας, ἢ δ' ἐπὶ τῆς βαρείας, ἢ δ' ἐπ' ἀμφοῖν. τῶν δ' ἀμφοτέρων τὰς τάσεις ἐχούσων αἱ μὲν κατὰ μίαν συλλαβὴν συνηθαρμένον ἔχουσι τῶ ὀξεῖ τὸ βαρὺ, ἃς δὲ περισπωμένας καλοῦμεν. *Dionys. Hal. de comp. verb. p. 60 Reisk.*

var kortere end i $\tau\mu\tilde{\eta}\varsigma$ og $\tau\mu\tilde{\eta}$, en Quantitetsnuancering, som vi ikke kunne udtrykke saa tydeligt, som Grækerne maaskee have gjort. Ved Circumflexen tilkjendegives derfor og al den Længde, som er fremkommen ved Contraction af to Vocaler, af hvilke den første var acueret (f. Ex. $\gamma\epsilon\lambda\acute{\alpha}\epsilon\upsilon$, $\gamma\epsilon\lambda\acute{\alpha}\upsilon$). Lægger man nu Mærke til denne Acutens Betydning af en skarp, raaf Tone, da viser det sig, at den godt kan være, maaskee endog hyppigst er bleven tillagt de korte Vocaler, som f. Ex. i vores „Retfærd, opleder“, og dermed Deres Mening gjendreven, som forvehle Accent med Længde og troe, at Acueringen, saa ofte den falder paa en kort Stavelse, er falsk, eller at Sprogets Accentuering efter Homers eller Digtkunstens gyldne Lieder skulde være forandret. Og ligesaa følger det af Navnet $\beta\alpha\rho\epsilon\tilde{\iota}\alpha$, gravis, at derved ikke tilkjendegives en kort Stavelse, men i Modsetning mod $\omicron\tilde{\xi}\tilde{\iota}\alpha$ alle de andre, enten de ere korte eller lange, som følge efter den acuerede, og hvor Talens Tone da synker. Thi at Tegnet (´), som vi kalde accentus gravis, ikke er nogen egen Accent, men blot den omvendte acutus, som tilkjendegiver, at denne Stavelse ikke er saa skarp eller høitlydende, naar Ordet staaer i noie Forbindelse med det paafølgende Ord, som naar Sætningen eller Tanken dermed er endt, er for bekjendt en Ting til at det behøver at demonstreres.

At imidlertid Digterne, uagtet denne Accentuationens eller egentlig Acutens Styrke i Udtalen, ikke desmindre have indrettet deres Metrum efter Quantiteten og lagt Vægt paa de i Udtalen mindre fremtrædende, i mange Ord endog slet ikke forekommende Længder, som de endog ofte ved en Position maae skabe, har aabenbar sin Grund deri, at den ældste Poesie var Musik, ikke som den nyere udgik fra Prosaen, en Omstændighed, der lettelig løser os den hele Gaade. Enhver, som forstaaer sig blot nogenlunde paa Musik, vil lettelig for-

staae mig og maaskee ogsaa snart blive enig med mig, naar jeg i den metriste Tale finder de samme to Egenstaber, som i Musikken: den ene, som Poesien har tilfælles med al menneskelig Tale, nemlig Tonens Stigen eller Falden (skjøndt som vi evenfor efter Dionys. Hal. have bemærket, med færre og ikke saa bestemte Intervaller, som Musikken); den anden, som er egen for metrist Poesie, nemlig en regelmæssig Takt. At disse ere to ganske forskellige Egenstaber vil enhver, som har mindste Begreb om Musik, tilstaae mig, og ligesaa, at den første ikke savnes fordi man iagttager den sidste, som bestaaer i et vist regelmæssigt Forhold af Tonernes Længde og Korthed, uden Hensyn til deres Hoide eller Dybde; og kan da ogsaa i Recitation eller Declamation af Poesie een Stavelse i et Ord godt udtales med en hoiere Tone end de øvrige, endskjøndt den er kort, og disse med lavere Tone, sily om de ere lange eller holdes længere ud. Betragter man nemlig den Tid, der medgaaer til at udtale enhver Vocal d. e. lydende Deel af sproget, da behøver hver lang Vocal til dens Udtale dobbelt saa megen Tid som den korte, eller har 2 moræ naar denne kun har 1, ganske som i Musikens Takt, hvor der ihenseendetil Lydens Tid gaaer 2 Otte dele paa 1 Fjerdedeel, eller $\frac{1}{4}$ lyder ligesaa længe som $\frac{2}{8}$. De lange Vocaler ere Taktens Fjerdedele, de korte dens Otte dele. Tænke vi os f. Ex. et Hexameter som en Satz i $\frac{2}{4}$ deels Takt, da vilde de 6 Fodder udgjøre 6 lige lange Takter, saasom

ὄλομέ | νην ἦ | μωρί' Ἀχαιοῖς | ἄλγε' εἰθικεν (Pause)
 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ | $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ | $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ | $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ | $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ *)

hveri de accentuerede korte Stavelser μέ, ρί, εἰ maae udtales med mere opløstet Stemme, men ikke med længere Lyd, end

*) I mit første Program er dette for Musikkyndige tilkjendegivet ved Noder.

$\frac{1}{2}$ af Takten, de accentuerede lange η og ω s baade udtales høiere og med $\frac{1}{2}$ deels Længde, og de øvrige accentuerede lange α , $\nu\eta$, $\mu\upsilon$, $\chi\alpha\iota$, $\beta\eta$ vel have Tidslængde af $\frac{1}{4}$, men uden forhoiet Tone. At en Oplæsning af Vers, hvori saaledes baade Accentuation og Quantitet fuldkommen iagttoges, har stor Banstelhed for os, som ere vant til i vor Versbygning at lade Accenten prædominere, eller passere for en Længde, og ikke tage den virkelige Quantitet i synderlig Betragtning, er vist nok unægteligt; men dette berettiger os dog ingenlunde til den Paastand, at begge disse Lydsmodificationer ikke skulde i de gamle Sprog ligesaavel som i de nyere have kunnet finde Sted ved Siden af hinanden, og om end i Versets Takt Quantiteten har været Hovedsagen, dog i den profaiske og almindelige Tale, hvor Quantiteten ikke lod sig saaledes afmaale som i Versetakten, og letteligen kunde blive mindre mærkelig, den i ethvert Ord aldeles nødvendige og skarpt fremstikkende Accentuation, hvorpaa vi endog have seet at de gamle Grammatikere lige fra Platos og Aristoteles's Tid have lagt saa stor Vægt, ei skulde have beholdt Overvægten eller været det Kjendeligste. Hvorledes vil man f. Ex. i almindelig Tale vel altid have kunnet tydelig adskille lange og korte Vocaler, naar de, især uden at have Accent, endte Stavelsen? hvorledes tilkjendegive, om i $\Sigma\omega\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$, $\pi\omega\lambda\acute{\epsilon}\omega$, $\theta\rho\acute{\alpha}\alpha$, $\delta\delta\acute{o}\varsigma$, $\acute{\omega}\delta\eta$, $\pi\acute{o}\lambda\iota\varsigma$, den første Vocal eller i Verba barytona den sidste var o eller ω ? hvad endog sees deraf at maangt et Ord streves paa to Maader, f. Ex. $\kappa\acute{\omega}\lambda\omicron\nu$ og $\kappa\acute{o}\lambda\omicron\nu$, eller Vocalen metri causa ombyttedes f. Ex. $\acute{\iota}\omicron\mu\epsilon\nu$ for $\acute{\iota}\omega\mu\epsilon\nu$, $\acute{\eta}\delta\acute{\epsilon}$ og $\acute{\iota}\delta\acute{\epsilon}$, eller hvorledes skulde man for Dret tydelig distingvere, om Passivendelsen $\mu\alpha\iota$, $\sigma\alpha\iota$, $\tau\alpha\iota$, var lang eller kort, især da Quantiteten af Diphthongerne $\alpha\iota$ og $\omicron\iota$ endog beroer paa, om der paa dem følger en Vocal eller Consonant; eller hvorledes i daglig Tale noie have iagttaget, hvad Maal hvert af de mange Feminina paa

a havde, hvad idetmindste vel neppe Noget af os var i Stand til at udtrykke, om han end vidste alle Spikners 10 store trykte Sider derom paa sine Fingre. I denne indsigtsfulde Forfatter bemærker selv ofte, at Quantiteten er tvivlsom, f. Ex. S. 13 af Endelsen a i 1ste Decl. Og ligeledes i Latinen: hvorledes vil vel i profaist Tale Nom. og Abl. paa a udenfor Metrumet være bleven tydelig adffilt? hvorledes Quantiteten af første Stavelse i paternus, maternus, amicus, amicitia, eller af Endestavelserne i homo eller latro, eller af Verbalendelsen o stedse være hørt tydelig? hvorledes vilde det vel altid være tydelig angivet, om o i homines, dominus, bonum, donum, hvorpaa Accenten falder, var langt eller kort? *)

*) Endskjönt jeg hermed ingenlunde vil negte Muligheden af, at Accent og Quantitet nok ofte kan i nøiagtig Tale distingveres fra hinanden, eller i Udtalen tilkjendegives, om den accentuerede Stavelse var lang eller kort, men tværtimod er enig med Jumpt, som i sin Lat. Grammatik, 6ste Udg. p. 27 siger: „Diese Accentlehre muß jedoch dazu dienen, daß man sich gewöhnt, die Betonung von der Quantität zu unterscheiden, daß man z. B. *hómínēs* nicht *hóminēs* liest und *édo*, ich esse, von *édo*, ich gebe heraus, *légo*, ich lese, von *légo*, ich sende ab, auch *légis*, du liehest, und *régis*, du leitest, von den Genitiven *légis* und *régis*, ferner *lévis*, leicht, von *lévis*, glatt, *pópulus*, das Volk, von *pópulus*, die Pappel — und noch mehreres von einander durch die Aussprache unterscheidet“. Men at det er urigtigt, naar han derpaa siger: Im Deutschen fällt Accent und Quantität zusammen, vil sees af de her ovenfor S. 6—7 anførte tydske Exemppler paa det Modsatte. Dgsaa Philippus Melanthon siger rigtig i sin, idetmindste for den Tid, ypperlige Gram. latina, Witteb. 1622 p. 447: Notandum est, haudquaquam idem esse Accentum & Quantitatem: neque statim eam syllabam longam esse, quæ accentu acuto profertur, ut *dóminus* acutitur, non quia longa est (non quod longa sit), sed quoni-

Ikke at tale om Ord, hvori Iet ingen Længder forekomme, f. Ex. hominibus, profugus, men dog Accenten nødvendig maa være falden paa een Stavelse, eller, naar kun den 4de fra Enden var lang, f. Ex. i diluvium, dog ikke kunde falde paa samme; eller hvor Længde ifkun dannedes ved Position med næste Ords Begyndelsesconsonant, altsaa ikke var karakteristisk for Ordet, hvad Accenten derimod altid maa have været, f. Ex. udenfor Metrum Itáliam, fáto, profugus, hvorimod det i Gneiden 1, 2 hedder Itáliam fáto profugús La — eller hvor Arsis og Thesis fik en Indflydelse paa Qvantiteten, som i ubunden Tale ikke kunde finde Sted. Med hvad Grund kunne vi altsaa nu slutte, at Qvantiteten i alle saadanne utallige Ord har i den prosaiske Tale havt saadan Overtægt over Accenten, at denne derover ei skulde kunne høres, ja, naar den var karakteristisk for Ordet, selv i en god Recitation af Vers skulde være bleven ukjendelig?

Det er en forunderlig Modsigelse, som i den nyere Tid er bleven herstende, at man, naar man vil dømmen om det græske Sprogs Udtale, forkaster de to væsentligste, tydelige og sikke Kriterier paa samme, som endnu ere os opbevarede i Accenttegnene og Efterkommernes med det Gamle i saa høi Grad overensstemmede Sprog, og ved ubeviislige, tildeels endog usandsynlige, Hypotheser søger at bortdemonstrere det Historiske i samme. Det førstnævnte sikke Mærke paa den

am dictio ipsa, polysyllaba existens, penultimam brevem habet. Men han feiler, naar han strax derefter, til Exempel paa, at man nu omstunder neppe kan adskille Acuten og Circumflexen, anfører: Nam Sacerdos et Homerus eodem Tono vulgo efferri solent. Thi selv i vor Udtale er Qvantitetens Forskjellighed i Stavelserne *cér* og *mē* jo meget tydelig. Bedre passer sig Exemplet af *bonum* og *donum*, hvor begge de første Stavelser ende med en Vocal.

gamle Betoning af Ordene, som er levnet os i Accenttegnene, tilskrives allerede Aristophanes Byzantinus omtrent 200 Aar før Chr.*), og Fuldendelsen af Væren derom den berømte Grammatiker Aelius Herodianus, som levede 200 Aar efter Chr. af hvis *προσῳδία καθολική* Arkadius's Bog *περὶ τόνων*, som vi endnu have, er et Udtog; hvilke Tegn altsaa ikke blot ere et Beviis paa, at Betoning af de græske Ord allerede dengang var almindelig i Udtalen, hvad den, efter hvad vi ovenfor have viist, maa have været saalænge som Sproget har existeret**); men ogsaa, da de stemme overeens med hvad

-
- *) Heraf sees altsaa, hvor ugrundet Rask's Paaastand er, at Accenterne først skulde være opfundne længe efter at den græske Litteratur tilligemed Sproget havde afblomstret, eller, at det nygræske Sprog, som Rask først tillægger Accenterne, dengang skulde have i Litteraturen været det gængse. — Ogsaa Rost, i hvor rigtigt han iøvrigt i sin griech. Gramm. S. 46 Anm. 2 dommer om Accentens Væsen og Ude, feiler, naar han sammesteds mener, at „Tegnene for samme ikke blive nødvendige før Sproget udarter og uddøer; thi at saalænge det lever og blomstrer lærer man med Sproget selv den rigtige Betoning“. Thi skjøndt det er sandt nok, at Betegningen af Accenter kan være os nødvendig, naar Sproget er udartet og uddøet, (hvorfor vi jo ogsaa maae være glade ved at vi have de gamle Accenttegn), saa er det dog ikke nødvendigt, at Betegningen først da skal have begyndt, saasom Opfinderen jo kan have haft til Hensigt, ikke allene itide at forebygge en Forvanskning af Udtalen, isald samme muligen skulde i Fremtiden indtræde, men vel især at gjøre Skriften i det Hele saa fuldkommen som muligt, saa at baade Begyndere og Fremmede strax kunde see, hvor Tønen laa, samt distingvere eensdan skrevne men forskjellig betonede Ord fra hinanden; hvilket allerede er bemærket og viist i *Elingii hist. græcæ lingvæ Lips. 1691 p. 292*, der overhovedet godt beviser Accentens Ude.
- ***) Ogsaa Rost a. St. bemærker rigtigt: „Man muß wohl unterscheiden zwischen Betonung selbst und zwischen den Zeichen für

allerede i Sprogets gyldne Tider er enkelte Gange bemærket om Betoningen, at der ikke kan være af disse Grammatikere gjort nogen Forandring i samme, allermindst en saa total, som den, der af Accentuationens Modstandere tænkes, hvilket Paafund vel ikke kunde, naar det stred imod den almindelige Udtale, have fundet noget Bisald. Hvoraf skulde man vel og, uden af Accenttegnene, have kunnet vide Noget om den æoliske Accentuation, der f. Ex. gjør Drytona til Paroxytona, og om sammes Forskjellighed fra den almindelige græske Betonning? Vor nyeste philologiske Skole forsøger vel her en Slags Middelvei, hvorved der vel ikke gjøres en saa radical og usandsynlig Paastand, som den, at Udtalen i den ældre Tid skulde have været blot kvantiterende og siden i alle græstalende Egne have forvandlet sig til en blot accentuerende, men antager dog ikke mere beviisligt, at Accentuationen i det ældre Sprog ikke har været synderlig mærkelig, men først siden har faaet den Vægt, som dog Accenttegnene, Grammatikernes Vidnesbyrd og al menneskelig Tales Natur viser at den altid maa have havt. Saaledes modbevises den Yttring af Prof. Madvig i hans latinste Grammatik, at „i de Gamles Udtale hørtes tydeligst og mærkedes meest Quantitetsforskjellen, og at nu hører man Betoningsforskjellen stærkere, end den var hos de Gamle“ aldeles af Ciceros og Qvintilians ovenfor S. 7 Anm. anførte Vidnesbyrd om Accentens Nødvendighed i alle Ord; thi at „dens Plads i Latinen retter sig efter Quantiteten“ gjælder kun om penultima i Polysyllabis og kan ligesaa godt være reciprok*), eller beviser i alt Fald

dieſelbe; die Betonung ſelbſt iſt in jeder ſelbſtſtändigem Sprache vorhanden und ſo alt als die Sprache ſelbſt, und ſie ertheilt der Sprache Leben, Kraft und Wohlſaut.

*) Naade Goltus og Munthe i deres gr. Grammatiker og i den nye-

ikke, at den derfor ei skulde have været tydelig og stærkt hørt; og „Velklang i Tale og Vers beroer“ neppe mere paa Stavelsernes Qvantitet, end paa Stemmens afvejlende Stigen og Falden, (d. e. Accentuation), uden hvilken Talen vilde faae en Monotonie, som vel intet Sprog kjender, og altsaa mindst kan tillægges de gamle. Endnu mere indlysende gjendrives denne Mening i Græssen ved Accenttegnenes Brug, der neppe kunde været opfundne, antagne og indførte, naar dertil ingen Grund laa i den mundtlige Udtale, og derfor statures en stor Usandsynlighed, for ikke at sige en reen Umulighed, naar det i den nyeste græske Grammatik hos os § 32 uden nogetsemhelst Beviis som en afgjort Sag hedder: „Det græske Sprog har ligesom det latinske“ (hvad ligesaalidt er beviist) „oprindeligt især været udtalt efter Stavelsemaalet (Qvantiteten); Betøningsforskjellen var ikke meget fremtrædende“.

ste Tid Spigner (Anweis. zu griech. Prosodie) o. A. lære ofte af Accenten at slutte til Qvantiteten. Sa i de ved Erasm. Schmidt Witteb. 1621 udgivne Hypomnemata ad grammaticam Phil. Melanchthonis gjøres Accenten endog udtrykkelig til Grund for Qvantiteten, da det pag. 403 hedder: *Prosodia dicitur a πρῶς & ᾤδῃ, quia versatur circa eas affectiones syllabarum, quæ una inter proferendum quasi accinuntur. Respicit hæc appellatio præcipue alteram speciem affectionum syllabicarum, Tonum, qui etiam κατ' ἐξοχὴν Accentus i. e. προσωδία dicitur; secundo vero et alteram, quæ Tempus vocatur, in dictionibus videlicet polysyllabis earundemque syllaba penultima. Nam quia in Dominus Do tonum acutum sortitur, inde penultimam mi correpte pronuncio et ita tempus breve ipsi accino. Qvod in adulo tonum in penultima figo circumflexum & in zelotes acutum; inde penultimas ū & lo producte pronuncio et ita tempus longum illis accino.*

Dg derpaa om Nygrækerne, at de „ingen Forskjel gjøre paa lange og korte Stavelser*), men udtale Ordene a l e n e (?) efter Betoningen, saa at de lægge Eftertryk paa“ (og det er jo betone) „den betonedede Stavelse ligesom i Dansk“ (og jeg mener i alle baade gamle og nye Sprog). For nu ikke at tale om det Vaklende og Ubestemte i det, her siges om Betoningsens svage Fremtræden i det gamle græske Sprog, hvorefter Ingen kan vide, hvor meget eller hvor lidt man deri skal accentuere, vil jeg blot bemærke, at den ærede Forfatter siger om „Sproget“ i Almindelighed hvad der kun gjælder om de Gamles Versification i Særdeleshed, af hvilken der, saalænge der er saa megen Beviislighed for det Modsatte, ikke med nogen Sikkerhed kan sluttes til den almindelige Udtale af hiint, især da Accentuation og Qvantitet ere to saa heterogene Bestaffenheder, som, hvad vi see af vort eget Sprog, meget vel kunne bestaae ved Siden af hinanden, og den Accuering, d. e. det raske og skarpe Tonefald, som meest maa falde paa korte eller dog kortere Vocallyd, aldeles vilde savnes i det græske Sprog, naar Tonen kun skulde falde paa lange Stavelser. Eller hvorledes er det vel tænkeligt, at i det livfulde græske Folks Tale Betoningsforskjellen, der af de Gamle endog kaldes Sjælen i Ordet, som netop er det, der giver Talem Liv, Kraft og Vel-

*) Vist nok i deres Versification, der, ligesom i alle nyere Sprog, ikke er indrettet efter det gamle og musikalske metriske Princip, Qvantiteten, just forbi denne ikke i den almindelige og prosaiske Udtale var den overveiende. Men mon den derfor slet ikke iagttages i deres daglige Tale, eller gives der i deres Sprog slet ingen lange Vocallyd uden de accentuerede? Det Modsatte sagde Bøndsted, og ville vel alle bevidne, som i nyere Tid have været i Grækenland. Jvf. Monbobbo, som i det ovennævnte Skrift S. 185 anfører gyldig Autoritet for, at Grækerne ogsaa nuomstunder gjøre Forskjel inellem Accent og Qvantitet.

klang*), ikke skulde have været meget fremtrædende? (thi dette er atter noget Andet, end at Betoningen kun skulde være falden paa lange Stavelser, og altsaa jo dog maatte ved dem have været fremtrædende). Hvor søvniigt, slapt, monotont og fra Grækernes bekjendte Charakter, hvortil dog hver Nations Sprog gjerne svarer**), afvigende maatte ikke deres Sprog

*) S. den ovenf. S. 20 anførte Kam. af Rost.

***) Jeg vil i den Anledning anføre følgende Stykke af Bde c h, hvoraf tillige sees, hvor karakteristisk et Skjelmærke Accenten allerede i den ældste Tid har været af Dialecterne. Corpus inscriptt. græc. Vol. 1 p. 718: At prinsquam ea referam, quæ ex inscriptionibus potissimum petii, de accentus ratione monendum est, quam in signandis vocabulis secutus sum. Nam Aeoles, quorum pars Boeoti, ut Latinos & Germanos, constat fuisse βαρυντάς: quippe hoc genus accentus collocandi graviori convenit ingenii conformationi: & quo quiesque populus est antiquior vel antiquam magis retinuit indolem, eo major illi inest gravitas, quem κόμπου dixit Olympiodorus philosophus, ubi Romanam accentus rationem ex gravitate hujus gentis derivat, male ideo reprehensus a Bentlio & Reizio. (v. Metr. Pind. 1, 9 p. 55). Ita Romani priscae gravitatis tenaces, ita Aeoles, quibus Heraclides Ponticus de Musica (ap. Athen XIV p. 624 E) τὸ γαῦρον καὶ ὀγκῶδες tribuit, vetustam tenuerunt accentuum ponendorum normam, a communi matre traditam, dum Græcorum plerique oxytona plurima admiscent barytonis, velocioremque sic et leviolem reddunt prolationem. Eximie hoc perspexit Scholiastes Dionysii Thracis (ap. Bekk. Anecd. T. II p. 662, male hic quoque reprehensus ab alio: Γινώσκουσιν δὲ χρῆ, ὅτι τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν εἰσι Δωριεῖς, οἱ δὲ Αἰολεῖς, οἱ δὲ Ἴωνες, οἱ δὲ Ἀττικοί. συμβεβηκυίας δὲ διὰ τούτων δηλοῦμεν ποιότητας. καὶ γὰρ καὶ οὔτοι τρόποις καὶ

uden stærkt udtrykt Ordaccent have været? Vel siger Forfatteren kun, at Accenten „oprindelig“ har været saa lidt fremtrædende, ligesom Prof. Madvig endnu mindre bestemt, at den „i de Gamles“ egen Udtale hørtes svagere; hvilket imidlertid, dersom Hypotesen skal nytte os noget, maa gjælde om ikke blot Homers, men og om Tragikernes, den Ptolemæiske og overhovedet al den Tid, da man brugte Qvantiteten som metrisk Princip. Men jo usandsynligere det dobbelte Underverk er, at et Folk, som havde det fuldkomneste og meest velklingende Sprog, vi kjende, først i al den Tid, da dette meest blomstrede i Poesie og Tale, saagodtsom slet ikke skulde have accentueret dets Ord, og derpaa, da dette begyndte at tabe sig, været gaaet over lige til det Modsatte, til at accentuere dem stærkt: desto høiligere vilde begge Dele trænge til et sikkert historisk Beviis, men som ingen af de to agtede Forfattere giver. Ikke at tale om det latinske Sprog, i hvis bedste Alder, endog førend dets berømteste Digteres Tid, som jo og byggede deres Vers ligesom Grækerne efter Qvantiteten, den derfra forskjellige Accents Sagttagelse allerede bevidnes af Cicero selv. Og hvorfor skulde vel, hvis Accenten ikke

ἤθεσι διαφέρουσιν ἀλλήλων. δοκεῖ γὰρ τὸ Δάριον ἀνδρωδέστερόν τε εἶναι τοῖς βίοις καὶ μεγαλοπρεπές τοῖς Φθόγγοις τῶν ὀνομάτων καὶ τῷ τῆς Φωνῆς τόνῳ. τὸ Ἰωνικὸν δὲ ἐν πᾶσι τούτοις ἀνεμμένον. χαῦνοι γὰρ οἱ Ἴωνες. τὸ δὲ Ἀττικὸν εἰς τε δίαιταν καὶ Φωνῆς ἐπιτέχνησιν αἰεὶ διαφέρει. τὸ δὲ Αἰολικὸν τῷ τ' αὐστηρῷ τῆς διαίτης καὶ τῷ τῆς Φωνῆς ἀρχαιοτρόπῳ. διὰ τοῦτο καὶ τὴν βαρύτητα τῶν τόνων καὶ τὴν ψιλότητα τοῦ πνεύματος ἐξηλώκασιν. S. ligeledes hvad han videre anfører af Apollonius Dyskolos om Anastrophe, af Hero-bian o. A. om den æoliske Accentuation o. s. fr.

harde været tydeligt fremtrædende hos Grækerne, de gamle græske Grammatikere have behandlet denne Lære med saa megen Omhu og Nøiagtighed, og det ikke blot de sildigere, men, som vi have seet, baade Dionysius Thrax og Dionysius Halic. ja selv Aristoteles og Plato have omtalt den Accentuation, vi endnu have, som almindelig brugt? Ja Mag. Tregder beviser det selv faktisk, naar han i bemeldte sin Grammatik, hvad jeg forresten finder meget rigtigt, ifkun anvender 2½ Sider paa Quantitetlæren*) og derimod skjenker Accentlæren

*) At Prof. Madsvig i sin lat. Grammatik sætter Profodien saa tidlig førend han kommer til Elementerne af Formlæren kunde vel synes systematisk rigtigt, fordi Kundskaben om Bogstavernes Quantitet henhører med til at give et fuldstændigt Begreb om disses rette Udtale; men en rigtig Methode forbyder dog i Underviisningen at anbringe Læren herom saa tidlig, forbi den ikke kan forstaaes førend endeel af det Paafølgende er lært. Discipelen kan f. Ex. ikke forstaae Reglen om, at Endelsen a i Abl. og Imperativ er langt, førend han har lært Declination og Conjugation. Nei! Quantitet og Betonning bør fra først af kun læres praktisk ved Dplæsning af det, der læses, og Profodien gjemmes til Digternes Læsning gjør den i metrisk Henseende fornøden. I Phil. Melancthon's Grammatik henvises saaledes til Hypomnemata til samme, hvor det allerførst p. 24 rigtigt hedder: *pronunciatio usu addiscenda est*; og i Grammatiken selv opsættes Profodien, skjøndt den systematisk er ansørt som *secunda pars* (Grammatices), indtil Slutningen, i det Forfatteren selv berom p. 8 siger: *Quoniam prosodia non circa syllabæ substantiam, quam Orthographia sibi vindicat, versatur; sed circa Syllabæ affectiones, quæ magna parte ex Etymologia & Syntaxi dependent vel saltem dijudicandæ sunt: de tota hac parte postremo loco infra tractabimus, ubi de Versuum ac Carminis ratione non nihil trademus. Intempestivum enim fuerit atque ineptum, hoc loco & quasi in vestibulo artis puerum iis rebus remorari velle, de quibus etiam in-*

rigelig 8 Sider, et Beviis paa, at han jo selv maa finde den sidste at være af Bigtighed i det gamle græske Sprog, som jo er det, han vil lære sin Discipel; thi hvorfor ellers plage Ungdommen eller spille dens Tid med at lære det, som ikke var synderligt fremtrædende før i det nygræske Sprog, som Discipelen jo ikke skal lære? Ikke at tale om, at paa den anden Side Læren om Qvantiteten i Prosa med Hensyn til Udtalen kun har liden Nytte, da den, saa ofte den ikke tilkjendegiver sig ved de lange og korte Vocal- eller Diphongtegn selv, som sagt, kun er lidet mærkelig for Øret, og kun er nødvendig at kjende for deraf at bestemme eller forklare sig Accentens Plads, altsaa, naar denne ikke behøvede at vides, heller ikke vilde være nødvendig at kjende. At derimod *Accentuationem* (jeg mener ikke Accenttegnene) altid maa have fundet Sted og været kjendelig i Udtalen, lader sig, for her at sammenfatte, hvad vi tildeels allerede have bemærket, under *Set*, bevise:

a) af dens absolute Nødvendighed, da, som vi have viist og de Gamle selv bekræfte, al menneskelig Tales Natur kræver Stemmens Dyploftelse ved een vis Stavelse af hvert Ord, hvilken Accentuations Hensætning paa en anden Stavelse, end hvorpaa man var vant til at høre den, som oftest vilde have gjort Ordet enten uforstaaeligt eller til et ganske an-

ter adultos & in arte provector dubitari interdum videmus. Et frustra in judicandis affectionibus vocum h. e. Tonis ac Temporibus laborabunt, qui origines illarum & discrimina Casuum nondum perceperunt. Naar saaledes Rost i Begyndelsen af sin græske Grammatik opstiller en heel fuldstændig „Profobie eller Tidsmaal af Stavelser“, kan han dog vel neppe have bestemt Bogen til første Skolebog eller at Discipulene saa tidlig skal lære dette Ufsnit; og det samme har vel heller ikke været Prof. Madsigs Hensigt, thi endt der ogsaa i hans Udtog deraf Udfølgeligt herom kommer for tidligt for Begynderne.

det Ord, ligesom om vi i Danſten vilde accentuere følgende Ord ſaaledes: Be'greb, Hve'det, Pligte'rne, Fo'rliis, Armo'd, Fen Forda'ndſer, en Pro'fet, Pe'rſon, Stu'dere'nde, Urme iſtedet= for Arme'e eller omvendt, fo'revi'gede for fore'vige'de, fo'rla= der iſtedetſ. forla'der, Fo'rfald f. Forfa'ld eller omvendt, o. f. fl. hvormed det vel vilde gaae os, ſom ham, der i Kjøben= havn forgjæves ſpurgde efter Ke'gensen, fordi Alle troede det var en Perſon, ikke en Bygning, han ſpurgde efter; det alt= ſaa er ligesaa uſandſynligt at den oprindelige Accent er for= andret, ſom at den nogenſinde ſkulde have manglet; og det iſær, da derved ſaa mange hinanden lignende Ord diſting= veres fra hinanden, hvilke det ikke er rimeligt at ſtulle have i Skriften ſaaet denne Forſjæl, naar der ikke i den mundt= lige Udtale laa nogen for Dret kjendelig Grund til ſamme, f. Gr. Pron. ταύτά og ταῦτα, der undertiden endog ſtaaе ſamlede og altsaa umuligen kunde være udtalte eens og blot efter Qvantiteten. Artiklen oi, ai og Rel. oi, ai. ώς og ώς. ἄρα, ἄρα og ἄρά. aor. 1 part. ἀκούσας og ind. ἀκουσας. Sigel. aor. 1 inf. act. og aor. 1 imp. med. Inf. præſ. ειν og aor. 2 εἶν. Part. ων baryt. og ὦν periphr. μενος og μένος. δίδομεν og δίδόμεν (for δίδόμεναι), hvilken Forſkjellig= heds Betydning Ariſtoteles viſer i Soph. El. 1, 4, 8. ἔστι og ἐστί. ὄλος og ὄλος. καλός, κάλος og κάλλος, δημοσίη og (τὰ) δημόσια, og mangfoldige andre, der ikke ere ortho= graphiſte til Diſtinction opfundne, men i Udtalen ſelv be= findtlige Accentuerings= ikke Qvantitets=Forſkjelligheder, lige= ſom i Latinen itaqve og itáqve, cúpido (Adj.) og cupído (Subſt.), begge med kort u, og i Danſten de ovennævnte o. m. fl., hvad man i den fuldkomnere græſke Skrift har til= kjendegivet ved egne Accenttegn. Thi hvorledes min afdøde Ven Raſt p. a. St. kan af en ubeviift Giſning om Nygræ= kernes Henſigt med diſſe Accenttegn, hvis Opfindelſe han fal=

skeligen tillægger dem, gjøre den allerede logisk feilagtige Slutning, at Accenterne „altsaa til den ægte gamle Græsk aldeles ingen Værd eller sand Nytte have“, er mig ligesaa lidt begribeligt hos denne store Sprogkjender, som at han kan paa-
 staae, at det kun er „nogle faa lignende Ord“, der med disse Accenter adskilles, eller at det ikke blot er unyttigt at bruge dem, „da Sammenhængen giver den selvsamme Dplysning“ (mon altid? og ligesaa let og hurtigt?), men endog „barbarisk og Sproget uvædkommende“; thi kan vel det kaldes saa, der betegner os Accentuationen og dens Plads og viser os denne vigtige, ellers saa let og næsten uundgaaelig tabte Deel af dette ogsaa for sin Velklang priste Sprogs Udtale? hvorfor Grammatikerne vist fortjente en bedre Tak af os, end at vi saaledes skulde dadle det, der netop er en Guldkommenhed mere ved Talens skriftlige Betegning; medmindre det kunde bevises, at denne Accentbetegning var urigtig og stridende imod den virkelige Betoning, hvad dog hverken vor kjære Rask (hvis Fortjenester Ingen kan være villigere til at erkjende og glæde mig over, end jeg) eller nogen anden Lærd har beviist; thi de, som have forsøgt derpaa, have, som sagt, aabenbar forverlet de to forskjellige Lydsmodificationer, Betoning og Qvantitet. Og naar det endelig skal være et Beviis paa en „ganske vilkaarlig Brug af Accenterne, som et Slags Legetoi“ (!), at man accentuerede det samm: Ord *ἀγοραῖος* paa to forskjellige Maader efter dets forskjellige Bemærkelser, da have vi og Exempel paa Sligt i andre Sprog, saaledes som naar vi forskjelligt accentuere en Trompet (som blæser Trompet) og en Trompe'ter (en Stakel i sit Fag); endskjøndt jeg ikke vil negte, at maaskee enkelte Gange kan hos Grammatikerne findes Spidsfindigheder i den Henseende.

b) af dens allerede tidlig begyndte Betegning og den Nøiagtighed, hvormed Grammatikerne, saa langt tilbage

i Tiden som man har Noget af dem, have behandlet denne Materie, hvad de neppe vilde have gjort, dersom deres Bemærkninger ikke havde havt sikker Hjemmel og Beviis i den almindelige Udtale; og hos hvilke Accentuationen i det Hele er den samme, som den, vi endnu have i Codices og Udgaver af de Gamles Skrifter, og ikke findes mindste Spor af nogen almindelig foregaaet Accentuationsforandring, hvorom de dog, ifald den havde fundet Sted, maatte have vidst Noget; hvorimod de nøiagtig bemærke, hvor den i enkelte Ord eller i Dialekterne, der, som f. Ex. den æoliske, følge deres særegne Analogier, var eller havde været anderledes. Havde nu i Poesien Accentuationen enten været en anden, end den af dem brugte, eller slet ikke været kjendelig, da er det ikke sandsynligt, at de, i hvis Tid dog endnu Digtekunsten i sit Quantitetsmetrum blomstrede, skulde saa aldeles med Taushed have forbigaaet en saadan Collision eller Afvigelse fra den almindelige og profaiske Udtale. Endelig

e) af dens Vedligeholdelse indtil denne Dag. Og det er det andet Beviis for den gamle Accentuations Rigtighed, som jeg ovenfor sagde at man nuomstunder forkaster, ligesom alt hvad man af Efterkommernes endnu vedligeholdte Sprog kan lære om det ældres Udtale. Thi ligesom det nygræske Sprog for enhver Kyndig, som uden Fordom sammenligner samme med det gammelgræske, viser sig i Hovedsagen at være en ægte Datter af dette, hvori meest kun visse Casus og Flexionsendelser ved Culturens Mangel ere tabte eller forvanskede, enkelte Stavelser i Udtalens Hurtighed ere opslugte og endeel latinske, tyrkiske og andre fremmede Ord ved Samfærjel med andre Nationer ere indblandede, og allerede derved de Fallmerayeriske og hos os Prof. Henrichsens Formodninger om, at den gamle græske Folkstamme skulde være aldeles udryddet og de nuværende Grækere idethoiveste kun

være en Bastardaffom af Slaver og Gud veed hvad for andre indtrængte Barbarer, ere aldeles gjendrevne*) og dette

*) Sproget selv er især et flaaende Beviis. Det er soleklart, at, hvis den Nation, der havde Græsk til Modersmaal, var bleven totalt eller endog kun for største Delen, selv indtil Kvinder og Børn, udryddet, saaledes som Fallmerayer og Henrichsen ville, da var det ikke muligt, at deres Sprog kunde være saaledes vedligeholdt, at af 50 Ord omtrent de 49 enten ere de samme som i Gammelgræssen eller tydeligen røbe deres Afstamning derfra; for ikke at tale om saa mangen anden Lighed, som Nationen endnu har med dens Forfædre. See mit, til Besvarelse af Prof. Henrichsens Invectiver, 1840 udgivne Program „Fortsatte Undersøgelser om det gamle Helleniske Sprogs rette Udtale“, 1ste Hefte S. 5 fgg. Fremdeles Mulla Chius's Fortale til hans Udgave af *Demetrii Zeni paraphrasis Batrachomyomachia*, Berolini 1837, saavel som Bogen selv, samt især Fiedlers Geogr. u. Geschichte von Altgriechenland, Leipz. 1843, S. 179 fgg. § 20: „Slavinia. Fortdauer der Hellenen und ihrer Sprache“; hvori Forfatteren henviser til Schönwalders Recension i Berliner Jahrbücher für wissensch. Kritik 1840 Januarheft S. 31 fgg. hvorved Fallmerayers Hypothese tilfulde gjendrives, og bl. A. anfører disse Ord af Thiersch: Die griechische Sprache ist weder zu den Zeiten der Macedonier, noch der Römer oder Byzantiner, überhaupt nie ausgestorben, sie lebt sogar jetzt noch und zieht aus alter Wurzel neue Kräfte. Allerdings hat Entartung, Feindseligkeit und Barbarey der Sieger von Griechenland Volk und Sprache geschädigt, zerrüttet; aber es gilt davon, was in dem schönen Epigram des Euenos der Weinstock zum Bod sagt, von dem er benagt wird:

*Κῆν με Φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὁμῶς ἔτι καρποφορήσω,
ὅσσοι ἐπισπεῖσαι σοι, τράγῃς, θυομένῃα.*

Eigesaa vil man i det Folgende af Fiedlers Historie finde Beviser nok paa, at den græske Nation, sjøndt paa det haardeste undertrykt af de mange forskjellige Erobrere, dog aldrig har ophørt at

Græzianernes vigtigste Argument imod den saakaldte Reuch-

være et eget Folk, der ogsaa ofte igjen kom under de græske Reiser, ligesom og at deres Sprog vedblev at være det herskende ikke blot i Hellas og Morea, men selv i Konstantinopel og Lille-Asien indtil disses Indtagelse af Tyrkerne, blandt hvilke de indtil denne Dag boe uden nogenfinde at være amalgamerede med dem til een Nation, og hver har beholdt sit Sprog. Til Bestyrkelse heraf vil jeg derfor blot endnu tilføie et Par Steber af samme Capitel, som Resultat af Forfatterens Beretninger om Grækenlands Ulykker fra det 6te Aarh. af, som vel Ingen vil kunne kalde „selvgjort Historie“: S. 182: „Von einem Aussterben oder Ausrotteten und Ausmorden der griechischen Nation kann also nicht die Rede seyn. Die herrschende Slavische Bevölkerung verlor unter den mit ihnen lebenden Hellenen ihre Nationalität und Sprache, und wurde selbst griechisch“ (hvad Prof. Henrichsen selv tilstaaer og saaledes gjendriver sig selv). „Nur viele Ortsnamen“ (Gallmayeres Hovedbevis) „erinnern noch an das ehemalige Daseyn einer Slavischen Bevölkerung, wie dergleichen auch in andern ehemals von Slaven bewohnten deutschen Landschaften vorkommen, z. B. in Sachsen, dem ehemaligen Sorbenlande. Wer aber aus diesem Umstande folgern wollte, daß die jetzige Bevölkerung keine reingermanische, sondern von slavischer Abstammung und Mischung sey, würde einen falschen Schluß machen. Die in der germanischen Urbevölkerung eingedrungenen Slaven in Meissen und Thüringen gingen sammt ihrer Sprache so unter, wie die Slaven auf dem Peloponnes und in Hellas; nur wo die ächten Hellenen nicht sehr zahlreich waren, in Epeiros, Makedonien, Thrakien, Mösien und Illyrien, konnte sich das Slavische Element bis auf den heutigen Tag erhalten“. (Det albanesiske er jo endnu steds et fra det græske Tungemaal forfjelligt Sprog i Grækenland). Og fremdeles 189: „Obgleich im Laufe der Jahrhunderte Goten, Peruler, Skythen, Avarer, Slaven, Franken oder Spanier, Franzosen und Italiener, Illyrier oder Arnauten, Ziguner, Blachen und die Osmanlis als Despoten und Herren

linste Udtales Ægthed staaet af Marken: saaledes kan og den

des zur Sklaverei herabgewürdigten Hellenervolks in dessen Landschaften einbrangen und zum Theil (thi mange droge igjen bort) bleibende Wohnsitze in ihnen aufschlugen, so konnten sie dennoch nicht Sprache, Sitten, Charakter des Volkes vertilgen, das auch eben so treu den christlichen Glauben gegen den Islam, wie seine Sehnsucht nach der Freiheit bewahrte und muthig vertheidigte. Alle Ankömmlinge sind in dem Volke der Hellenen untergegangen und mit der althellenischen Bevölkerung verschmolzen; nur die nomadischen Zigeuner, die Blachen in Aetolien und Lokris, die Schkypitarer, die Juden sind von den jehigen Hellenen wesentlich verschieden, obgleich jene friedlich unter diesen leben. Den Türken aber standen die Hellenen feindlich gegenüber und kein geselliger Verband konnte die brutalen Herren mit den rechtlosen Sklaven vereinigen. Die Türken konnten jedoch nicht in allen Theilen des durch zufällige Wassergewalt, durch keinen Staatsvertrag unterworfenen Landes ihre Herrschaft geltend machen, da einzelne Stämme fortwährend ihre Unabhängigkeit behaupteten, wie die Schakioten auf Kreta, die Mainoten in Lakonien“ u. s. w. Da nu alle øvrige Grækeres Udtale af deres Modersmaal i Hovedsagen er den samme, som disse Stammers, og som den, Modstanderne selv maae tilstaae os har hersket idetmindste i de sidste 1000 Aar, i hvilke Anledningerne til Forvanskning deraf have været de allerstørste, er der altsaa ingen Grund til at antage, at den noegeninde har været anderledes, især da ingen Forandring kan historisk eller engang med Sandsynlighed bevises at være foregaaet. Og det Samme maa da vel af samme Grund gjælde om Accentuationen, da Sprogets hele lydelige Deel jo maa være forplantet mundtlig fra Forældrene til Børnene. Dises mundtlige Tale maa dog altid blive os en sikker Kilde til at dømme efter, end den mosogretiske eller iislandske Skrift, hvorefter Rasse konstruerer en græsk Udtale, der dog ikke afviger meget fra den nygræske, og i de Punkter, hvor en Forskjel finder Sted, denne, som kan læres gjennem Ret, hellere burde være Regel, end hiin,

store Overeensstemmelse af den nygræske Accentuation med den gamle og overleverede, og dens bestandige Sagttagelse af alle dem, der tale Sproget, blive os et stærkt Beviis for, at den er en oprindelig og væsentlig Bestaaffenhed ved samme; hvorimod Quantitetens ringere Paaagtelse netop er et Beviis for, at denne ei kan udenfor Poesien have været en saa stærkt fremtrædende Modification af Ordenes Udtale, som Accentuationen, da det ei er sandsynligt, at den, ifald den havde været det, skulde have bukket under for den svagere Modification, og Forholdet af dem være bleven lige det Modsatte af hvad det før havde været. Idetmindste maatte man have noget historisk Mærke paa, naar og hvorledes denne forunderlige Metamorphose var foregaaet, men hvilket man ligesaa lidt har, som paa, naar og hvorledes Vocal- og Diphthongtægnes Udtale har lidt den paastaede Forandring, og begge Dele ikke blot i Hellas, men overalt i de mange forskjellige græstalende Egne, hvor de samme Aarsager jo ei kunde virke. Til Exempel paa en saadan Overeensstemmelse eller Eenshed af den ældre og nyere Accentuation vil jeg, for at man ikke atter skal sige, at jeg beraaber mig paa Korais og andre Nyeres Skrifter, som søge at bringe det nygræske Sprog nærmere til det gamle, end det virkelig er, allene henvise til et Verk, som man vel ikke vil kunne bestynde derfor, da Forfatteren henhører til det 16de Aarh. nemlig til Demetrios Zenos's Paraphrase af Batrachomyomachien eller til hvilket andet ældre nygræsk Skrift man behager, og kun for Korthedes Skyld her bruge det første bedste Exempel af en æsepisk Fabel i begge Slags Græsk, hvoraf Sammenligningen vil falde enhver Læser lot.

hvortil der blot sluttes af Skriften, og Accenten kan den dog slet ikke lære os.

Ξ gammel Græsk:

Γυνή τις χήρα ὄρνιν εἶχε, καὶ ἑκάστην ἡμέραν ὠδὸν αὐτῇ τίκτουςαν. Νομίσασα δὲ, ὡς, εἰ πλείους τῇ ὄρνιδι κριθὰς παραβάλοι, δις τέξεται τῆς ἡμέρας, τοῦτο πεποίηκεν. Ἡ δ' ὄρνις, πιμελῆς γενομένη, οὐδ' ἀπαξ τῆς ἡμέρας τεκεῖν ἠδύνατο.

Ξ ny Græsk:

Μία γυναῖκα χήρα εἶχε μίαν ὄρνιθα, ὅπου καὶ ἡμέραν τῆς ἐγένενα ἕνα αὐγόν. Καὶ ἐπειδὴ ἐνόμισε, ὅτι, ἂν δώσῃ τῆς ὄρνιδος περισσότερον κριθάρι, θέλει γεννήσει δύο φουραῖς τὴν ἡμέραν, τὸ ἔκαμεν. Ἄλλ' ἡ ὄρνιθα ἀπὸ τοῦ πολὺ πάχους δὲν ἐδυνήθη πλεον οὔτε ἕνα αὐγὸν τὴν ἡμέραν νὰ γεννήσῃ.

Hyori Accentuationen, som Nygrækerne altid udtale meget fremtrædende, ikke i et eneste Ord er forskjellig fra den, som er overleveret os fra de Gamle.

Endelig kommer hertil endnu det betydelige Deviis, man kan hente fra Sanscrit sproget, over hvis Accent der efter Hallische allg. Litt. Zeitung, Mai 1845 Nr. 113 fgg. er i Memoires de l'Academie Imperiale des Sciences de St. Petersbourg VIme Serie, Tom. Septieme, udkommen en fortrinlig Afhandling af M. Böhlingk om Accenten i Sanskrit, som viser dens Bigtighed og oprindelige Brug baade i dette og alle dermed beslægtede eller deraf udsprungne Sprog. Af bemeldte Recension over samme kan jeg derfor ikke nægte mig her at anføre følgende: „Der durch seine Ausgabe des Pānini und andere Verdienste um tieferes Studium des Sanskrit rühmlichst bekannte Hr. Verf. erwirbt sich insbesondere durch diese Abhandlung den Dank nicht nur aller eigentlichen Sanskritbesitzenen, sondern überhaupt aller Linguisten*). Denn wie die Kenntniß des grammatischen

*) Dette kan da og tjene mig til Forsvar, hvis det atter skulde falde

Vaus des Sanskrit so wesentlich zur tiefern Erfassung aller verwandten Sprachen und der Sprachgesetze im Allgemeinen beigetragen hat, so scheint auch die hier vom Hn. Vf. zuerst in umfassenderer Gestalt dargelegte Accent-Lehre des Sanskrits für die Erkenntniß des Wesens und der Geschichte des Accents, der sanskritverwandten Sprachen insbesondere, von der größten Bedeutung werden zu wollen. Ihre Wichtigkeit für das Sanskrit in specie bedarf im Allgemeinen keiner Erörterung. Accent ist die Seele der Sprache; durch seine Kenntniß wird erst eine treuere phonetische Reproduction derselben möglich. Aber er waltet auch als ganz eigentlicher Gestalter des Sprachkörpers. Darum wird uns durch ihn erst

Nogen ind at nedværdige ogsaa mit nærværende Foretagende med den afbøde Matthiås Bemærkning, at det græske Sprogs Udtale kun er en underordnet Gjenstand, paa hvis Undersøgelse jeg havde anvendt en uforholdsmæssig Iver, da man meget godt kunde forstaae Græsk uden Kundskab derom. Herimod kunde det vel foruden Ovenstaaende og være Umagen værd, at lægge Mærke til sal. Prof. Rasks velgrundede Bemærkninger (Samlede Afhandlinger 2den Deel S. 7): „Uægtelig er det behageligt, at kjende den rette Udtale af et Sprog, naar det er behageligt at kjende Sproget selv; vi kunne uden den ikke ret sætte os ind i Sproget, ikke ret føle med Skribenterne deri; vi taale i det mindste, om ikke, hvad jeg anseer for værre, reent fordarve det Indtryk, Sproget igjennem Dret skulde gøre paa os. Vi feile bestemt, naar vi udtale et Sprog anderledes end det Folk, der talte det som Modersmaal, udtalte det i den Tidssalder det blomstrede, og det hvad enten vi gjøre det finere eller plumpere, djærvere eller svagere. Men i et uddødt Sprog er det vanskeligt at bestemme Udtalen ganske nøiagtigt; kun saa meget bliver altsaa vist, at jo nærmere man kommer den fuldkomne ægte Udtale, jo rigtigere og altsaa jo bedre“.

eine tiefere Einsicht in den Sprachbau verschafft. Diese Behauptung wird sich erst dann in ihrem ganzen Rechte erweisen, wenn alle Theile der Sanskrits-Grammatik mit Rücksicht auf die Accentlehre bearbeitet sind; aber schon jetzt kann man erkennen, daß eine überaus große, ja fast die größte Anzahl auffallenderer formativer Erscheinungen im Sanskrit dem Accent ihre Entstehung verdanken". (Herpaa folge nu endeel Exempler) „Von höchster Bedeutung ist die S. Accentlehre ferner für die Sprachvergleichung; erst durch sie wird uns das gegenseitige Verhältniß vieler Formen klar, z. B. griech. ῥο-νυ μι zu sskr. ri nó-mi (aufregen Bedawort); im Griech. ist ri gumirt, weil es den Accent hat; im Sskr. aus demselben Grund u. Ferner war es kein Zweifel, das gr. ῥός (ῥός Nom.) dem sskr. uskás (fem. ushás Nom.) entsprach" (o. s. v.). „Endlich und ganz vorzüglich ist die indische Accentlehre vom Standpunkt der allgemeinen Sprachwissenschaft von der größten Wichtigkeit. Auf einzelnes schon jetzt eingehen zu wollen, würde vorzeitig seyn. Beiläufig bemerke ich nur, das niemand, der den Sanskrit-Accent mit dem Griechischen vergleicht, auf den Einfall gerathen wird, den letzteren, wie Hr. Rapp (Versuch einer Physiologie der Sprache 1, 178) für eine relativ sehr späte Erscheinung zu halten" (Det Samme, som jeg ovenfor har indvendt imod Tregder og Madvig, og som ogsaa kan gjelde imod Rask og dem, som troe at Accentuationen tidligere har været en anden) „Trotz Abweichungen im Allgemeinen (z. B. daß im Sskr. die Quantität keinen Einfluß auf den Accent hat) und im Einzelnen, welche, so viel ich ahne, die Geschichte des Accentes ohne sonderliche Schwierigkeit wird erklären können, ist doch die Uebereinstimmung im Ganzen so groß und schlagend, das man nicht umhin kann,

anzunehmen, daß die Accentuation der Sanskritsprachen schon vor der Trennung im Wesentlichen fixirt gewesen ist; ich erwähne nur z. B. die Accentuation der Flexionsfylbe einsylbiger Nomina, z. B. *ναῦ* *ναός*, sskr. *naú nāvás*; synkopirter Nomina z. B. *πατήρ* *πατρός*, sskr. *pitá pitrós* (Dual); Vorziehung des Accents auf die Stammfylbe in dem Comparativen und Superlativen af *iyas* (gr. *ιον*) *ishtha* (*ιστα*) z. B. *svádú* (*ήδύ*) *svádiyas* (*ήδιον*) *svádishtha* (*ήδιστα*). Interessanter noch ist folgende anomale Uebereinstimmung, denn, wie ich schon sonst bemerkt, ist es mehr die Uebereinstimmung im Anomalen als Normalen, welche die älteste Geschichte der Sprachen zu zeichnen möglich macht. Während Sskr. u. Griech. übereinstimmend *pāñcau* *πέντε*, *návan* *έννεα*, (*novem*), *dáçan* *δέκα* paroxytoniren, ist *saptan* wie gr. *έπτά* in den Ved. oxytonirt, vgl. *saptá* SV." (hvorom udsørligere, stadfæstet ved det og forekommende *ash-táu* *ακτώ*). „Im Sskr. tritt im Vocativ der Accent stets auf die erste Sylbe; z. B. *pitá* Voc. *pitár*; im Griech. hat sich dieses Gesetz erhalten in *πάτερ*, *δάερ*, *άνερ*, *θύγατερ*, *τήρηες*, *Σώκρατες*, „*Απολλων*, „*Αμφιον*, *είνατερ*, *σώτερ*. — So auch erklärt sich die Erscheinung, daß im Griechischen der Infinitiv und das Part. Aor. 2 Act. u. Med. den Accent auf dem Charakter des Tempus haben — z. B. sskr. *lipaám*, griech. *λιπεῖν*, *λιπών*, *λιπέσθαι*, *λιποῦ*, *λαβέ* u. s. w.“ Vor vor Rask bleven opmærksom herpaa, hvilket han, hvis han havde levet, ved sin bestandig fortsatte Sproggrandsten vist var bleven, da vilde han uden tvivl nok have taget sin Mening om den græske Accentuations almindelige Forvansking tilbage, og vi af ham have erhøldt noget mere Grundet om den Sag.

Saaledes mangle da begge disse Hypotheser, hvormed man har villet forklare sig den Collision, som syntes at finde

Sted imellem den Udtale efter Accenten, som Tegnene i det græske Sprog eller Brugen i Latinen fordrer, og den Udtale efter Quantiteten, som de gamle Metra kræve, ikke allene fornødent historisk Beviis, men endog al Sandsynlighed, da endydermere de hidtil anførte historiske Beviser vidne imod dem. Sverken kan Accentuationen i disse Sprog, undtagen maaskee i høist faa enkelte Ord, have forandret sig med Tiderne, ikke heller oprindeligen have været umærkelig eller svagere end den siden blev. Det Første er ved den Maade, hvorpaa ethvert Moderemaal forplantes, nemlig ved mundtlig Tale fra Barndommen af, aldeles umuligt saalænge Sproget i det Bæstentlige eksisterer og ikke ved Nationens Undergang er ganske omdannet til et andet Sprog, da tværtimod Erfaringen lærer, at selv de fineste Egenheder f. Ex. i Dialekterne af et Sprog, forblive uforandrede gennem alle Tider og Ordet med den Tone, hvormed det fra først af er udtalt, udgjør et saa fast og varigt Billede af Begrebet, som samme udtrykker, at den, der betonedes det anderledes, saasom de Franske, der gjerne opryttere andre Sprogs barytone Ord, strax vilde røbe sig som en Udlænding. Desuden har hvert Sprog i Betoningen saavel som i den øvrige Grammatik sine Analogier, hvorfra det enkelte Ord ikke lettelig uden speciel Grund kan unddrages, medmindre den hele Klasse, hvorunder det henhører, ogsaa forandrer sin Betoning; og hvor finde vi vel Exempel derpaa saalænge Sproget forbliver det samme. Thi gaaer Ordet over i et andet Sprog, da maa det søie sig efter dettes Analogier, som f. Ex. naar Latinernes *conscriptio* i Fransken bliver til *conscriptiõn*, i Engelsken *conscriptiõn*, hvert med sin særegne Udtale af Endelsen; eller det Franske *circonstance* med endnu længere tilbagetrukken Tone i Engelsken bliver til *circumstance*. Thi vist nok forandre Sprogene sig efterhaanden i Tidernes Løb, men kun i de Henseender, som Horatius

omtaler i ars poet. v. 46—72, at nemlig mange Ord gaar af Brug og nye optages i Stedet; men at de, som optages, skulde afvige fra det øvrige Sprogs Natur, eller de, som beholdes, forandre deres Udtale eller Accent, eller de Bogstaver, hvormed de skrives, deres Lyd, det hører, hvis det nogen sinde skeer, vist kun til enkelte og sjeldne Undtagelser*). Vor egen Erfaring kan jo vise os, at Tyder, Fyenboer, Nordmænd, Tydskere, Franste, i hvor godt de end ofte tale det dannede danske Sprog, dog altid beholde det Charakteristiske i deres Udtale deraf, hvortil deres Organer fra Barndommen ere vant. Saaledes bevarer og hvert Sprog af samme Aarsag altid sine Eiendommeligheder i Udtalen, Tydsken f. Ex. sine haarde, Dansken sine bløde Consonanter, Fransten sin Drytning, Græsten og dens Dialekter, hvad der var egent for dem (jvf. ovenf. S. 24, 2den Anm.); saa at der, naar der intet tydeligt historisk Beviis gives for det Modsatte, aldeles ingen Sandsynlighed havees for de erasmiske Hypotheser om en forandret Udtale enten af Bogstavlydene**) eller Accentuationen.

*) f. Ex. naar man nu i Kunstsproget siger en Sta'tue istedetfor at man forbum gjerne udtalte det ligesaa skrevne Ord paa fransk Wiis en Staty'e.

***) Den erasmiske Udtale af Vocaler og Diphthonger har allene sin Grund i den falske Forestilling, at Tegnene derfor (Bogstaverne) allevegne og i alle Sprog skulde have samme Betydning, som de have i Enhvers Modersmaal, hvad dog det mindste Kjendskab til andre Sprog maatte kunne overbevise Enhver om at være urigtigt, da f. Ex. a i Engelsen sædvanligst udtales som vort æ, ee og ea som i, eller i Fransten ai som æ, ei næsten ligesaa f. Ex. reine, eu som aabent ø f. Ex. leur, i Tydsken derimod som æi, og Enhver da troer, at hans Nations Udtale af Bogstaverne er den eiendommelige for samme, og de andre Sprogs en forunderlig Afvigelse deraf, hvilken man da vil forklare sig ved Over-

Dg ligesaa liden Sandsynlighed har den anden Hypothese, som allene angaaer Accentuationen, at denne i den ældre Tid eller oprindelige skulde have været enten saagodtsom ingen eller ikke forskjellig fra Stavelsesnes Længde, da tværtimod de her ovenfor anførte historiske Beviser netop lære det Modsatte og ikke allene Erfaring viser, at den fra Varnsbeen læres med hvert Ord ligesom den øvrige Udtale gennem Dret, men det næsten ikke er muligt at udtale noget Ord uden at lade Stemmen stige i een vis Stavelse af samme. Thi Accenten er, som allerede Diomedes siger *), „Sjælen i Ord et“; den fødes med det og gribes som det meest og kjendeligt Fremtrædende allerførst af det lallende Barn, der i Førstningen ofte endog kun nævner den accentuerede Stavelse; den lever med Ordet saalænge dette lever, og døer ikke førend med dette. Ja hvor fint Dre selv de gamle Athener have havt for deres Sprogs rigtige Accentuation, selv i de Dage, da deres Tragikere, hvis Vers vare byggede efter Quantiteten, hortes paa Theatrene med stort Behag, sees af de i mit ovenanførte tidligere Program S. 11 anførte Anekdoter om Demosthenes, hvis Accentuation rettedes af Tilhørerne, hvilke Anekdoter der ingen kritisk gyldig Grund gives til at castere som uægte

gange i Lyden, som efterhaanden skulle være fæete, saa at f. Ex. fordi vi udtale *a* og *i* samlede som *a i*, eller *e* og *i* som *e i* Grækerne derfor oprindelig og i den gamle Tid skulde have gjort det samme, istedetfor at man burde betænke, at Betegningen af Lyden er noget vilkaarligh og skjønt laant fra de ældre, især det latinske, Sprogs Skrift, ofte anvendt paa Lyd, som i det nyere Sprog vare ganske forskjellige.

*) De oratione & partibus orationis, ed. Putsch. Lib. 11 p. 425: „Nam ut nulla vox sine vocali, ita sine accentu nulla est. Et est accentus, ut quidam recte putaverunt, vel anima vocis“.

og senere digtede, eller som i alt Fald gjerne kunde undværes til at bevise, hvad her er vor Hovedsag.

Større endnu end i Græsten er Banfeligheden med at opdage det oprindelige og virkelige Tonefald i Latinen, hvor vi ingen Accenttegn have, og derfor maae følge den os gjennem Brug og Regler overleverede Betoning, som i tostavelses Ord altid falder paa penultima, hvad enten den er kort eller lang, fordi Sproget ingen Drytona har*), (Genstavelsesordene naturligtvis undtagne, som ingen Stavelser give os at vælge imellem) og saaledes røber sit Udspring fra den æoliske Dialect, der meget elskede Barytonering; i fleerstavelsets Ord derimod paa penultima naar den er lang, hvad enten af Naturen eller ved Position, men hvis denne er kort, paa antepenultima, hvoraf altsaa Følgen er, at Quantitet og Tonefald i Almindelighed betragtes som Et, skjøndt Forstjellen ofte viser sig tydelig baade i antepenultima, naar den er kort, og i Vers, hvor det jo, da Sproget ingen Drytona har, maa blive en Feil f. E. i Virg. *Æn.* 1, 1, at accentuere de Ord, der efter nysnævnte Regler maae hedde *cáno, Italiám, fáto, prófugus*, som *canó, Italiám, fató, profugús*,

*) „Sed accentus quoque, cum rigore quodam tum similitudine ipsa minus svaves habemus, quia ultima syllaba nec acuta unquam excitatur, nec flexa circumducitur, sed in gravem vel duas graves cadit semper.“ *Quintilianii* in st. or. XII, 10, 33, cfr. 1, 5, 31. Saaledes og *Donati ars gramm.* Segm. V: „Acutus cum in græcis dictionibus tria loca teneat, ultimum, pæneultimum, et antepæneultimum; apud Latinos pæneultimum & antepæneultimum tenet, ultimum nunquam. Circumflexus autem, quolibet syllabarum sit dictio, non tenebit nisi pæneultimum locum. &c. f. *Lindemanni corpus Grammaticorum latin.* vett. T. 1 p. 8. Men i en Udtale efter Vers maatte Accenten jo ofte falde andensteds og paa Slutningsstavelsen.

og her altsaa moder samme Collision mellem Accent om Quantitet, som man i Græssen gav til Aarsag for at Accentuationen skulde i Tidens Løb være forandret eller i den ældste Tid have været umærkelig eller lidet fremtrædende og derom følgelig gjælder det Samme, som ovenfor er bemærket om Accentens Vigtighed i baade latinsk og græsk Prosa. Thi vilde man maaskee til Beviis paa dens Ustadighed eller Foranderlighed i Latinen beraabe sig paa Qvintilians Ord inst. or. 1, 5, 28: *Evenit, ut metri quoque conditio mutet accentum: ut „Pecudes pictaeque volucres“, nam volucres media acuta legam, quia, etsi brevis natura, tamen positione longa est, ne faciat iambum (lucres), quem non recipit versus herous“,* da træffe vi, efterdi Betoningen ellers pleier at være volucres, ligesom tenebrae, salebrae o. d. her kun samme poetiske Frihed i at forrykke Accenten, som naar hos os Holberg tillader sig at sige: „men man Skibsfolket saae til Graad sligt at bevæge, Ach naadige Gjenganger, Jerusalems Skomager“, sjøndt man dog sædvanlig siger „Skibsfolket, Gjenganger, Skomager“; eller J. H. Boss imod den rette Accentuation giver Tamber som „auswüßlt, anstaunt“, eller Daktylen „eleundes Gewand“ o. s. f. hvoraf dog vel Ingen vilde tage Beviis for, at man i en ældre Tid har accentueret saaledes, eller at Spregets Betonning har forandret sig eller i Holbergs og Bosses Tid været umærkelig. Ogsaa bestaaer den hele Frihed, Qvintilian her omtaler, kun i, at Digterne have i disse Ord ladet muta cum liquida gjøre Position, hvad de i den sædvanlige Udtale ikke gjøre og altsaa heller ikke give Stavelsen den Længde, der i Reglen skulde i penultima hændre Tonen paa sig*). Og at dette ikke vlet har været Til-

*) Nam penultima, si positione longa fuerit, acuetur, antepenultima

fældet med br og er, men ogsaa med andre, saasom med nt, som vi sædvanlig i penultima acuere, sees deraf, at Italienerne ikke altid i de fra den gamle Tid beholdte Stedsnavne pænacuere en saadan Stavelse. Saaledes har en Reifende fortalt mig, at han forgjæves spurgde om Veien til Tarent, fordi han accentuerede dette Navn som vi det latinske Tarentum, hvad Ingen forstod, fordi Italienerne udtale det Táranto, hvad der ventelig er Lønning af det græske Τάραντον, saasom Byen oprindelig var en græsk Colonie i magna Græcia, og altsaa tillige er et Besviis paa, at den oprindelige Accent ikke lettelig tabes.

Den bedste Veiledning til Kundskab om den latinske Accentuation giver os uidentivt Priscianus i en egen Afhandling de accentibus (s. Krehls Udgave Vol. II p. 560 sqq.) der, da han sandsynlig levede allerede i Begyndelsen af det 6te Aarh. og Alt hos ham stemmer overeens med de enkelte Data, man i ældre Skrifter har, bliver os en meget sikker Autoritet. Denne Forfatter angiver Accentens Tendens og Arter ligesom Grækerne saaledes: Accentus (hvorom det tet foran, ligesom hos Cicero og Quintilian, s. ovenf. S. 7, hedder: qui inest dictionibus necessarius) est certa lex & regula ad elevandam & deprimendam syllabam unius cujusque particulæ orationis, — qui etiam tripartito dividitur, acuto, gravi, circumflexo. Accentus namque acutus ideo inventus est, quod acuat sive elevet syllabam. Gravis ideo, quod deprimat aut deponat. Circumflexus ideo quod deprimat & acuat (rigtigere omvendt, som For-

nultima vero gravabitur, ut Catullus, Metellus. Si vero ex muta et liquida longa in versu consistit, in oratione mutat accentum, ut latebrae, tenebrae. (látebræ, ténebræ). Priscian. § 12, pag. 366.

fatteren strax derefter siger om Tegnet, nota de acu'o & gravi facta). Heraf sees nu, deels at Talen her ikke er om Accenttegnene, der først bag efter omtales og heller ikke nogenfinde vare almindelige i den latinste Skrift, men kun om den for Dret lydende Betonning, hvilken altsaa ikke var svag eller umærkelig; og deels at denne Accentuations Væsen bestaaer i at hæve eller sænke Tonen, ikke i at forlænge eller forkorte den, da der ellers maatte have staaet quod producat aut corripial syllabam; endstjøndt Priscian rigtig nok siden ofte bruger disse Quantiteten gjældende Udtryk tillige om Betonningen, det sidste om en kort Stavelse som ikke har Tonen, det første om en af Naturen lang Stavelse, naar den tillige er betonet. Positionslængder ere i Grunden ikke Længder, og faae derfor, naar Stavelsens korte Vocal er betonet, blot acut, ikke circumflex Accentuation, hvilket kan oplyses ved de danske Exempler „blæs (imperat.) Blæs't, Græs's, Hæder, Væ'dder, god, go'dt, bore, Bo'rde. Saaledes anfører Priscian som acueret Positionslængde pax, fax, pix, nix, nux, dux, hvis Genitiver alle have kort Vocal, undtagen pax, p̄acis, som Prof. Madvig derfor mener at have havt kjendelig langt a i Nominativ, ligesom og sol, solis, hvilket sidste dog kun sluttes af Brugen i Vers; men i hvilke Ord det derfor dog ikke er beviisligt, om a og o i Nom. har været udtalt med Circumflex som i Genitiv, eller, som hos os sædvanligt, acueret. I alt Fald er det kun en fiin Nuance, om pax har været lang af Naturen eller ved Position. Mōns og gēntes er der ingen Grund til at ansee for andet end Positionslængder, hvis o og e vel neppe nogen Latiner vilde have circumflexeteret eller udtalt som mōens eller maāns, gēntes eller gāntes. Om Længden af res, spes, dos, ros, os (oris), har været hørlig (hvad man efter Priscian maa formode) og siden i Udtalens Hurtighed er forsvundet, eller Vocalen har været ancrps, da Genitivus rei har

fort, og rerum langt e, tør jeg ikke afgjøre; ikke heller, om P. maaſtee har danuet ſin Regel efter en Slutning af Qvan- titeten af e og o i de andre Caſus; men for vort Dre er en Længde ſom ræs eller rees (monosyll.), ſol, spæs, os (ſom i vores hæſ, Ro e s), d. e. circumſceteret, noget Uvant.

Tøvrigt vil jeg her allene anføre de Accentuationer af Priſcian, hvorom der hos vore nyere Philologer er Differentz, og om hvilke hans Autoritet, naar der ikke gives nogen ældre eller noget ſikkert Beviis for det Modſatte, maa være den gjældende. Saaledes hedder det i § 14: „Latina quidem propria nomina, nominativum ſingularem a terminantia, in penultima ſyllaba accentum ſervant, qvanqvam nonnulla vocalem ante vocalem habere videntur, quorum alia differentia causa, alia ſolo uſu producenda (acuenda) ſunt, ut Catilina, Urania Stephanía. Appellativa vero eundem accentum ſervant, ut poeta, regina, habena“ &c. — (§ 15) Notantur autem pleraque, quæ i longam vocalem habent ante vocalem, ut philoſophía, Papiá, quemadmodum unum verbum fio, quod ſolum i productam ante o vocalem habet. Ideo autem diximus pleraque, quia omnia vocalem i ante vocalem habentia in antepenultima mutant accentum, ut Veneria &c. — & illa quæ in tia finiuntur, ut iuſtitia“ &c. Det er altsaa urigtigt, naar vore nyere Grammatikere byde os, imod den ældre Brug at ſige philoſophía o. d., hvilket aabenbar er en Undtagelſe, hvori Romerne, hvad enten nu penultima var lang eller kort, have fulgt den græſke Accentuation, fra hvilket Sprog Ordet er hentet, ligefom theologia, astrologia, astronomía, proſodia, euphonia, zelotypía, o. ſ. f. der ere beholdte uforandret ſom reent græſke, ſjøndt det ikke altid er ſteet, da man ſ. Ex. accentuerede hiſtória, der dog kom af iſtopía, thi, ſom bekjendt,

kan Analogien ikke altid blive udelukkende Regel, eller Undtagelser fra en almindelig Regel nægtes, si volet usus, penes quem jus est & arbitrium & norma dicendi. Eller har det end været en Feil eller en Inconsequens i Latinen, saa kan det dog ikke tilkomme os nu at rette den; thi Spørgsmaalet er allene, hvorledes de Gamle have talt, ikke hvorledes de burde have talt. Fremdeles er det Umagen værd ogsaa herom at høre et Par Steder i de ovennævnte Hypomnemata ad Grammaticam Phil. Melanchthonis, hvor det bl. N. pag. 433 hedder: „In peregrinis potest retineri Tonus proprius lingvæ vel saltem nobis consuetus, ut Helias, Esaias (*Ἠσαΐας*), Maria, (med acueret Penultima). Græca autem, quando literas & scripturam totam retinent, etiam Tonum simul retinere solent, (hvad ogsaa Maximus Victorinus har bemærket, ars gramm. p. 275, Lindemann.) ut Philosophia, Theologia, Geometria, Parodia, Euphrosyna, Sophia, Andreas. Præter Historia, Ecclesia. Quando vero non retinent, tunc etiam Tonos variare solent, ut Comœdia, Tragœdia, Burrhus, Purpura, ex *κωμῳδία, τραγωδία, πύρρος, πορφύρα*. Qvodsî autem penultima est longa, tonum in ea habet, sive Græce ibidem fuerit, sive alibi, ut Paracletus, idolum Alexandria, Antiochia (eller -ia, af det gr. *εἶα*), Muséum. At Academia & Academia dicitur, quia penultima apud Græcos interdum per *i*, interdum per *ei* scribitur. Si tamen & Alexandria dicitur & Antiochia, ut apud Plautum Selcucia, fit id figuratè, penultima correpta“ (i hvilket Tilfælde man altsaa har fulgt den latinske Accentuationsregel). Og ligeledes forud pag. 418: In Græcis sæpe error (o: Afvigelse fra de latinske Accentuationsregler) committitur ex Accentu Græ-

corum more retento, qui ad ultimam respectum habet, sicut Latini ad penultimam. Sic sæpe dicitur *Metéorum* pro *Meteōrum* ex Gr. *μ:τέωρον*, *Trigōnus* pro *Trigōnus* ex Gr. *τρίγωνος*. Inde sæpe et de penultima perperam judicatur. Sic Prudentius (altsaa allerede i det 4de Aarh.) in *Idolum* mediam corripit, *Ausonius* (til samme Tid) penultimam in *tetragonus*, qvum utrobi-que penultima sit longa naturá, qvia *εἰδῶλον, τετράγωνος* per *ω*. Similiter in *Sophia*, *Astronomia*, accentus Græcus retinetur, qvum tamen penultima sit brevis^c. (Saa at ingen Latiner har accentueret *philosóphia* &c. uagtet penultima var fort, thi havde de gjort det i den ældre Tid, da Ordet først var laant af Græsten, er der ingen Rimelighed for, at de senere igjen vare gaaede tilbage til den græske Accentuation) „Sic vulgus dicit *Caléfácit*“ (ligesom i 1ste Person *caléfácio*) „& tamen penultima est brevis. Et dici etiam solet *Mercúri*, *Virgíli* (ligesom i *Nominativ*), licet penultimæ sint breves. Ideo dicit *Regula*: *Accentus juste h. e. more Latinorum collocatus*“.

Den Aeuering, som efter *Quintilian* 1, 5, 27, nogle Grammatikere tillagde Slutningsstavelsen af *Præpositionen* *circum* til Forskjel fra den barytonerede *Accusativ* af *circus*, ligesaa qvantum, qvale en *Gravis* naar det var spørgende, og en *Acut*, naar det var sluttende, synes ikke at have været almindelig Udtale, men blot et af Nogle til *Distinction* brugt orthographisk Tegn. Og ligesaa med *Adverbierne*, om hvilke og *Melanchthon* p. 445 siger at de skrives med en *Gravis differentiæ causa*. Men tvivlsomt er det, hvorvidt det og gjælder Udtalen, naar *Priscian* i Slutningen (p. 383) siger: *Præpositio vero semper in fine accentum servat, ut apúd, anté*, hvilket han maaskee har laant fra Græsten (s. Gr. *παρά,*

ἐπι, περι), da det ellers strider mod Latinernes Regel, og i tostavelses Ord altid penultima acuereb og ingen Drytona gives.

Endnu staaer tilbage at tale et Par Ord om de græske nomina propria i Latinen, som vi i Almindelighed udtale og accentuere saaledes som de have været udtalte i dette Sprog, men hvori man dog i nyere Tider har begyndt at gjøre enkelte Forandringer, i det man ikke allene i Oversættelser fra Græsten (f. Ex. i Wilsters Homer) skriver disse Navne, som de skrives i Græsten, f. Ex. med Diphthongerne ai, ei, oi, imod hvilket der ikke kunde været stort at erindre, dersom blot Læseren ikke derved forførtes til at udtale disse Navne paa ildeklingende erasmist Wiis tvertimod baade græsk og latinisk Udtale, men ogsaa temmelig vilkaerlig accentuerer dem anderledes, end enten Accenttegnene i Græsten vise, eller Brugen i det latinske Sprog fra de ældre Tider har medført, hvorved saadanne Navne ofte blive ukjendelige for dem, der hidtil altid have hørt dem udtale og betone paa anden Maade, f. Ex. Péricles for det tilforn sædvanlige Pericles, analog med Agathócles, Eteócles, Andrócles; thi de mange Navne paa -κλῆς, der i Græsten ere περιστάμενα fordi denne Endelse er sammentrukket af -κλέης, blive i Latinen sædvanligst paroxytona, fordi Tonen i dette Sprog aldrig falder paa Ordets sidste Stavelse og el i dem da have for Romernes Dre gjort Position, sjøndt dette ikke altid er Tilfældet og derfor penultima i Sóphocles og Empédocles hos Digterne bruges kort (Horat. epist. 1, 12, 20, og 2, 1, 163) og følgende efter den latinske Sprogregel ikke accentueres, hvad og er Brug ved Themístocles. Thi fuldkommen eens Prosodie synes disse Navne ikke at have havt fordi el ikke nødvendig altid gjorde Position. Homérus accentuerer man, sjøndt det i Græsten hedder Ὀμηρος, sædvanlig efter den latinske Re-

gel paa penultima, og derimod Xenophon, da den latinske Tone ei som den græske kunde falde paa sidste Stavelse (*Zevopāv*) og den næstsidste var kort, hvilken da i Latinen heller ikke acueres, sædvanlig proparoxytoneret Xénophon. Navne paa ides, saasom Euripides, Thucydides, Parmenides, ligesledes Æschines, Theodorus o. f. udtales af Nogle paa latinsk Viis med Accent paa antepenultima, af Andre, som i Græssen, paa penultima, ligesom de ovenfor S. 38 nævnte græske Ord paa ia o. fl. hvis ældre Accentuation er sikker; men om disse nomina propria lader sig saaledes intet Almindeligt med Visshed bestemme. Hvor i penultima den græske Accent og Stavelsens Længde træffe sammen, f. Ex. i Mithridátes, kan der ingen Tvivl være.

Men for nu endelig at komme til et praktisk Resultat eller en bestemt Regel for, hvorledes man under den Strid, der synes at være inellem Accent og Quantitet, bør læse de gamle Sprog, da vil det uden tvivl være det Rette, idetmindste i Prosa, at iagttage begge Dele, dog saaledes, at først og fremmest Accenten (Betoningen), som det for Dret meest Charakteristiske ved ethvert Ord, tydelig udtrykkes, og dernæst Quantiteten heller ikke bliver upaaagtet, hvilket i Græsk og Latinsk Prosa ikke kan være vanskeligere end i de nyere Sprog, saa at vi f. Ex. maae udtale ἔδωκα hverken som ἤδωκα eller som εἰδωκα, ligesom i Dansken åftåle hverken som åftåle eller som aftåle; i Latinen (hvor alle Verba i Præsens ere barytona) cáno hverken som cáno med langt a eller som canó med accentueret o, men høve Stemmen ved den første Stavelse uden at give den Længde, og lade den synke ved den anden, men udtrække sammes Lyd noget længere, ligesom i Dansken ved Ordene In'dlæg, Fo'rsal, In'dsøe; skjøndt denne Længde ved en Vocal som ender Ordet, naar den ikke tillige har Accent (f. Ex. i Urme'e)

ffjelden lader sig synderlig tydeligt tilkjendegive, og følgerig ikke heller i Latinen, som aldrig har Accent paa Endestavel- sen. Vanskeligere er dette derimod i Poesie, hvis Metrum er indrettet efter Quantiteten, som altsaa bør iagttages ved Oplæsningen, uden dog derfor at opofre Ordenes væsentligste Kjendemærke (Accenten), uden hvilket de ei kunde være for- staaelige, en Ting der er saa meget vanskeligere for os, som vi ikke have nogen efter Quantitet byggede Vers, der kunde tjene os til Monster eller Sammenligning. Hvo der rimid- lertid ei er i Stand til at iagttage begge Dele fuldkomment, og det vil udentvivl være Tilfældet med Pluraliteten hos os saavel som hos Tydskerne og alle, hvis Modersmaal ere de nyere Sprog, ham ville vi raade at komme det Rette saa nær som muligt, d. e. at læse Græsk og Latinsk Prosa ef- ter Accenten, men derhos saavidt muligt tillige iagttage Vocallydenes naturlige Quantitet, thi den teneløse Positions Længde kan her ligesaalet komme i Betragtning som hos os; og derimod ved Oplæsningen af poetiske Stykker at iagt- tage Quantiteten, hvorpaa Metrumet er grundet, men dog ikke saa skarpt og med saa stolemæssig en Scansion, at Accenten derved skulde blive ganske umærkelig eller henlagt paa en anden Stavelse end den, hvorpaa den hvilede, og altsaa Ordet blive uforstaaeligt for Tilhøveren. Eller vil man gan- ske følge Nygrækerne, da maa man, saavidt jeg har hørt, og- saa læse de gammelgræske Vers ligesom Prosa med meest Vægt paa Accenten, hvorved dog Quantiteten ikke skal blive saa umærkelig, som Andre have meent.

Skolefterretninger

for Skoleaaret fra Octbr. 1844 til Examen i Septbr. 1845
med indstroede didaktiske Bemærkninger.

I Lærerpersonalet er i Aarets Løb blot skeet følgende Forandringer: at Adjunct Cand. philol. Hr. Søren Bloch Thrige i Martsmaaned blev constitueret som Overlærer ved Slagelse lærde Skole, og i hans Sted constitueret Cand. theol. Hr. Brun Juul Seg til Lærer her ved Skolen. Fremdeles at ved Døden afgik den 16 Dec. 1844 Skolens fortjente Lærer i Vocalmusik og Cantor ved Domkirken, Hr. Johan Ernst Hartmann, der siden i Aaret 1806 havde tjent i disse Embeder, en Mand ikke mindre høit agtet af alle som kjendte ham, end udmærket som baade theoretisk og praktisk Musicus, og især almindelig berømt for det ved ham dannede fortreffelige Sangchor i Domkirken. Hans Forretninger i Cathedralskolen ere siden den Tid besørgede ved Domkirkens Organist Hr. S. M. Hansen.

Disciplenes Antal var ved Skoleaarets Begyndelse i alt 58, af hvilke senere er udmeldt 4, derimod indkommen 5, saa at Antallet for Diebliffet er 59, saaledes fordeelte:

i 6te Klasse (foruden de 4 Dimittender, 11),
i alt 15 Disciple.

- 5te	—	11	—
= 4de	—	10	—
= 3die	—	4	—
= 2den	—	10	—
= 1ste	—	9	—

Af **Skolebeneficier** har frie Underviisning været tilstaaet det reglementerede Antal af 30 Disciple.

Af disse var højeste Stipendium 50 Rbd. tillagt 2 er 100 Rbd.

— —	mellemste Stipend.	35	—	—	6	=	210	—
— —	laveste Stipend.	20	—	—	13	=	260	—

i alt 570 Rbd.

Allt allene af private Donationer, men hvoraf kun udbetalt 120 Rbd., oplagt 450 Rbd. til eventuell Understøttelse for Bedkommende ved Universitetet. For Stipendiefonden bespares et Overflud af 8 Rbd. 10 s. som er indsat i Sparekassen.

Moderation af Skolepengene ifølge allerh. Resolution af 29 Nov. 1816 forundt 7 Disciple.

Underviisningen har i sidste Skoleaar været:

I Latin.

6te Klasse under Rector begge Afdelinger i 3 Timer ugentlig læst og fortolket efter tildeels egen Forberedelse Virgils Æneide 6te Bog, samt efter forudgaaende Foredrag Horatii Oders 1ste og 2den Bog. Særskilt Overste Afdeling i 2 Timer ug. først repeteret Horatii Epistlers 2den Bog og ars poëtica, dernæst oversat mundtlig fra Græsk paa Latin omtrent Halvparten af Herodots forhen læste 8de Bog, og endelig læst ex tempore udvalgte af Ciceros Epistler, hvor-

ved Dimittenderne tillige ere gjorte bekendte med mange Punkter af de romerſte Antiquiteter, ligesom ved Digternes Læsning med Mythologien, en Fremgangsmaade, som jeg anseer for meget nyttig, da Disciplene meget bedre fores ind i Oldtidens Liv ved at læse det Diddenhørende i Autorerne selv, hvor det sees i sin Anvendelse i forskjellige Forhelde, og saaledes bliver mere indlysende, end ved at læres udenad Pensaviis i et tørt Compendium, der, naar det skulde gaae i et interessant Detail, kun vilde blive alt for vidtloftigt for Skolen; ikke at tale om den Tid, en særffilt Underviisning i Antiquiteter ligesaavel som i Mythologie vilde medtage, og som nyttigere kunde anvendes paa Autorers Læsning. En Haandbog i disse Discip liner kan være gavnlig for Disciplene til at efterlæae ved deres Forberedelse paa Autorernes Fortolkning og til at supplere de Kundskaber, de kunne faae af disse, men særffilt og isoleret Underviisning i disse Hjelpevidenskaber kan jeg i det Høieste holde for nyttig til at samle til Slutning hvad stykkeviis ved Autorernes Læsning er lært, hvilket altsaa hidtil rigtigst er gjemt til den akademiske Veiledning i Philologie, og desaarſag i de udvidede Skoler i det Mindste burde gjenmes til sidste Aars Underviisning, men da ikke maatte blive en blot Lectielæren, hvad det, naar det skal være særffilt Examensgjenstand, ifkun alt for lettelig bliver. — Under Overlærer Hundrup har hele Classen i 3 T. ug. læst Ciceros 4 Taler mod Catilina, og Taler for Ligarius; samt 3 die Bog de Officiis. Særffilt har nederste Afdeling fuldendt 4 de Bog af Livius fra 31 Cap. til Enden. — Latinſte Stiløvelser foretaget med øverste Afdeling 2 Timer ugentlig af Adj. Riis (i Rectors Sted), og Nederste Afd. under Overlæreren 3 Gange om Ugen, den ene Gang mundtlig. Duntrent cengang skreves Stilen paa Skolen.

5te Klasse u. Adjunct Thrige indtil Paaske læst i

IV

6 ugentlige Timer Livii XXI c. 1—56; i 2 andre Timer Madvigs Grammatik § 318—370 incl. og i 3 andre T. foretaget latinske Stiløvelser efter Jørgerslevs Materialier 1ste Samling p. 58—75 og 85—94. Det Meste heraf oversat baade mundtlig og skriftlig, en Deel kun paa een af Maaderne. — Fra Paaste af u. Adjunct Riis læst i 6 T. ug. Resten af Livii 21de samt 22de Bog og repeteret begge Dele; i Madvigs Gramm. Formlæren indtil Ordannelselæren, og Syntarens 2det Affnit. Stiløvelser efter samme Materialier 2 Timer, og 1 mundtlig.

4de Klasse u. Adj. Riis i 6 Timer ug. Cæsar de bello gall. de 3 første Bøger og i 2 T. Terentii Andria, samt begge Dele repeteret. Lillige hermed af Grammatikens Formlære det Samme som 5te Cl. og Syntarens 1ste Affnit og repeteret til § 268. Stiløvelser i 3 Timer som 5te Klasse.

3die Klasse u. Overlærer Sundrup i 3 Timer ug. indtil Paaste Phædri Fabulæ, 1—3 Bog til 13 Fabel, og fra Paaste u. Adj. Kruse fortsat Samme til Enden af 5te Bog. Under hidstnævnte Lærer i de øvrige 8 Timer ug. hele Aaret igjennem læst Doerings lat. Elementarbuch, 2s. Bdehen fra pag. 91 til Bogens Ende, og dernæst Jul. Cæsar de b. gall. 1ste Bog. I Madvigs Gramm. Syntaxis § 206—346, og Formlæren § 58—154. To af Timerne ug. anvendte til Stiløvelse og een til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Latin.

2den Klasse u. Overl. Sundrup læst Blochs Elementarbog 2det Curfus pag. 22—71. Af Madvigs Grammatik gjennemgaaet Boiningslæren, og af Syntaren til Trojels Exempelsamling Nominativ, Accusativ og Dativ, desuden ved den daglige Læsning idelig henviist til de vigtigste syntaktiske Regler.

1ste Klasse indtil Paaste u. Adj. Riis læst Blochs Elementarbog 1ste Curfus Formlæren indtil § 19 og de dertil hørende Læsestykker, som ere betegnede med b indtil p. 76

og af Passiv til 4de Stykke p. 79. Desuden med det ældre Parti af Classen indøvet Syntaren ved udvalgte Exempler indtil Dativernes Brug Nr. 26 pag. 43. — Fra Paaste u. const. Lærer Cand. theol. Sog i samme Bog Stykkerne fra Verberne til Syntaren, hvis vigtigste Regler mundtlig ere medtagne ved Analysen.

Excurs om Grammatikunderviisningen.

I den Latinske Grammatik, som hidindtil her i Skolen blev lært efter den i sin Tid dygtige Skolemand sal. Rector J. Hansens, senere af Prof. Dorph omarbejdede, Lærebog, har i det sidste Aar efter vedkommende Læreres Dnske, som heraf spaaede sig større Frugt, i de 5 øverste Classer været indført Prof. Madvigs Grammatik, endstjønt jeg, uden i nogen Maade at ville nedsætte dette lærde Verk, oprigtig tilstaaer, at, saa stor Værd som den vist kan have til Studium for Philologer og Lærere, saa lidet bekvem synes den mig at være til at bruges som almindelig Skolebog. Der- til er den baade for vidtløstlig og for vanskelig, saa at den mere bliver en egen Læregjenstand end et Hjælpemiddel til en anden Disciplin, hvad dog skulde være en Skolegrammatiks Diemeed; thi jeg kan endnu ikke opgive den Grundsætning, som ogsaa var F. A. Wolfs*), at Grammatiken, jeg mener dens mindre

*) I hans Levnet af Körte, S. 136 hedder det nemlig: Darin aber waren beide Freunde (Reiz und Wolf) vollkommen einverstanden, daß sie den Anfänger in Sprachen schlechterdings nicht mit Auswendiglernen grammatischer Regeln oder mit weitläufigen philologisch:n Observationen behelligen wollten; er sollte vielmehr so früh und so unablässig als möglich zu eigener Uebung und zum Gebrauch der alten Autoren selbst angehalten werden; ja sie wiederriechten sogar auch den Geübteren das absichtliche Lesen gramma-

VI

elementære Dele, fornemmelig Syntaren, mere bør læres af Sprogets Læsning, end omvendt Sproget af den abstrakte Grammatik, og Elementerne kun i et kort Udtog, jevnfides med en Anvendelse i en derefter indrettet latinisk Læsebog af lette Stykker, aldrig isolerede; at Boiningslæren derved bør indøves, samt Genera og anomale Former kun medtages forsaavidt de efterhaanden forekomme i Læsebogen; til hvilket alt jeg har søgt at vejlede de to nederste Classer ved min latiniske Elementarbog og den samme forudskiftede lille Grammatik, hvilken jeg derfor ikke har troet at burde ombytte med Prof. Madvig's Udtog, som baade indeholder for Meget af Formlæren og Intet af Syntaren, hvoraf det Allersimpleste og Allmindeligste om Sætningens Dele, om Brugen af Casus o. d. dog er nødvendigt for Begynderen*). Og at lære den større

tischer Werke in Einem At hem, und empfehle dagegen — einen kurzen Fubegriff der wesentlichsten Sprachgesetze vorausgesetzt — die mehr ins Einzelne gehenden Regeln aus den Quellen selbst zu schöpfen und jene Art Bücher dabei nur gelegentlich zu Rathe zu ziehen. Hvorom s. videre i mit Program: „Tanker og Erfaringer det lærde Underviisningsvæsen angaaende“, 4de Hefte 1839 S. 99 fgg.

- *) Naar man gaaer saaledes frem, er en Begyndelse med Latinen aldeles ikke for vanskelig for en 10 Aars Dreng, og der er da ingen Grund til at opsætte samme endog til det 3die Skoleaar, hvorved vil tabes Meget baade i Henseende til den senere Fremgang i Sproget selv og til Kundskab i de andre Sprog, idetmindste i Fransken; ifald dermed skal begyndes tidligere, da Dødfundskaben deri har en betydelig Støtte i den forudgaaende Kundskab i Latinen, ikke omvendt, ifald ellers Etymologie har noget at betyde i Sprogunderviisning. De latiniske Vocabler lære Børn let i den Alder, og om Casus og Tempora faae de det tydeligste Begreb af et Sprog, hvori hine have hver sin særegne Form og ikke maae blot tænkes af Sammenhængen eller ere dannede ved Hjelpeverba. Hertil kommer især og, hvad tidligere Indvendinger imod Phi-

Grammatik Pensa: eller Lectieviis er i mine Tanker en ligesaa uhenftigtsmæssig Tidsfpilde som lidet nyttig, idetmindste en unødvendig Plage for Ungdommen; denne Udenadslæren vil ved den Masse, Bogen indeholder, og den Forklaring, den ofte behøver, røve alt for megen Tid fra det, der bør være Hovedkilden til Kundskab i Sproget, Muterernes Læsning; for ikke at tale om den Sagkundskab, det Bekjendtskab med Oldtidens Liv, og den øvrige Dannelse af Forstanden og Smagen, tiligemed den Færdighed i at forstaae Sproget, som ved denne Læsning kan erholdes, og som er af langt større Vigtighed for de fleste Studerende, end den hos os for saa vigtig ansæete og dog kun for saa saare faa nødvendige Duellighed i at skrive Latin, som desuden ingenlunde lader sig saa godt opnaae ved Viden af Grammatikens abstraherede Regler, som ved Fortrolighed med Stilens Mønstre, hvilket bevises ikke blot ved de levende Sprog, som neppe Noget nær saa let vil lære at skrive, end sigte at tale, ved Grammatikens Regler, som ved megen Læsning af Sprogets Forfattere, og hvori vore Døttre, som ei lære Sproget grammatikalst, som oftest

Lanthropinismen allerede forlangst have beviist, at jo mere bekjendt Læregjenstanden er for Barnet eller jo nærmere den er det Bekjendte, desto mindre øv:nde for Forstanden og aandsbannende er den. Det er derfor i mine Tanker et voveligt Forsøg at lade en saa vigtig Punkt af de følgende Generationers Dannelse komme an paa en saa usikker Idee, og at gjøre en Erfaring om igjen, hvis Unytte eller endog Skade Philanthropinismen allerede engang tilstrækkelig har viist. Vil man begynde Sproget med Grammatikunderviisning, da er ethvert fremmed Sprog ligesaa vanskeligt for Barnet som det latinske. De allerførste Grammatikalste Grundbegreber faaes bedst gennem Modersmaalet, hvori Stoffet er givet Barnet af Naturen, og til hvilken Underviisning vi nylig af Prof. Bojesen have faaet en særdeles passende Veiledning, hvortil den latinske Begynderunderviisning bekvemt kan slutte sig, enten strax eller efter saa Ugers Forløb.

overgaar deres Brødre; men selv ved det latinske Sprog, af vore Fædres eller Forfædres Exempel, med hvilke vi dog neppe kunne maale os i den latinske Stil, eller de store Philologers i det 16de Aarhundrede, som Wolf*) kalder *omnis polymathia principis*, hvis Latinitet kunde staae ved Siden af Klassikernes, uagtet de maadelige Hjælpemidler, de baade i grammatisk og lexicalsk Henseende dengang havde, men som havde øst denne Duelighed umiddelbar af Klassikernes Læsning og Studium; hvad vel og Forfattere som en Ernesti o. A. have gjort og vel endnu de mange tydske Lærde gjøre, af hvilke vi stedse faaer mange vel skrevne latinske Afhandlinger eller større Verker. Thi neppe er det ved de store og vidtløftige Grammatiker, der i Tydskland jevnlig udgives til Skolebrug baade i Græsk og Latin, antageligt, at disse af Disciplene læres og de deri examineres lectivis i daglige Pensa, men allene at disse Lærebøger have ved Haanden og Lærlingen under Autorernes Fortolkning henvises til, eller selv søger sig Oplysning i dem. Og det Samme mener jeg, vi burde gjøre, naar vi ville betjene os af saa store og lærde Lærebøger, som Madvig's. Alt man i Skolerne hidtil ikke har

*) S. hans *Bermischte Schriften und Aufsätze in lateinischer und deutscher Sprache*. Afhandlingen Nr. XV. og mit nysnævnte Program sammesteds. Men staaer vi i den Henseende sædvanlig tilbage for Fortiden, da have vi vist en velbegrundet Undskyldning deri, at nuomstunder ikke blot den megen Leilighed og Anledning til Ævelse i det latinske Sprog mangler, som Forfædrene i deres Ungdom havde, og uden hvilken det vilde være ubilligt at forlange af os samme Duelighed frembragt ved Midler, som ikke saaledes føre dertil; men ogsaa især i det Polyhistorie, som Nutiden sysselsetter Ungdommen med, da foruden tvænde levende Sprog, hvormed de Gamle ikke vare besvarede, hidtil allerede kræves en langt større Masse af positive Kundskaber i Historie og

kunnet bringe det videre i den latinske Stil er ikke den brugte Grammatiks Skyld; det vil dermed ligesaa lidt ved en fuldkommere Grammatik blive bedre, som det blev, da Vadens afstøte Ancherens; thi at skrive Sproget læres bedst og naturligtst af Mønstrene selv, ikke af Regler, som jo grunde sig paa disses Sprog; eller skulde man lære Noget udenad i systematisk Orden, da burde det kun være Exemplerne, hvoraf Disciplen da maatte ledes til selv at abstrahere sig Reglen, som han dog aldrig kan forstaae førend den gjøres ham klar i Exemplet. Mønsteret lyder, naar det huskes, i paakommende Tilfælde for vort Dre, og med dette da ogsaa den deraf følgende Regel, men ikke omvendt. Her maa først eftertænkes, under hvilken Kategorie Tilfældet henhører og hvad der derom abstract er foreskrevet, og endda kan den derved erindrede Regel let anvendes forkeert, naar de dermed følgende Limitationer og Undtagelser ei noie huskes eller Disciplens Smag er dannet nok til at anvende dem rigtig. Ikke at tale om den vigtige Omstændighed, at man, for at kunne skrive et Sprog godt, maa kunne tænke i det, hvilket kun opnaaes ved, naar det ei tales, da at læse Meget deri. Men i

Geographie, samt større Fremskridt i Mathematiken, hvilket alt tilforn var begrændset ved korte Compendier, og for Fremtiden end mere vil blive forøget ved de nye Skoleindretninger, hvor der vil tilføies end flere Realier af physisk Geographie, Astronomie, Naturhistorie, som vil faae hele 6 Aar, og saaledes endog et Aar mere end Latinen, og to end Græssen, samt Naturlære, som istedetfor et halvt Aar ved Universitetet vil faae tre hele Aar; Skolen, i Tydsken vil kræves, at kunne skrive samme correct, og 6te Klasse to Aar igjennem vil faae den hele Masse af samtlige Skolevidenskaber at trækkes med, saa at der, da det latinske Sprog endydermere skal paabegyndes to Aar tidligere, ibetmindste ikke er Udset til, at der i Fremtiden vil vindes større Fuldkom-

vor Skoleunderviisning bestaae Skriveøvelserne kun i, hvad Examen fordrer, at kunne oversætte paa Latin, hvad der er tænkt og diceret paa Dansk, hvilken Omst. naturligviis meget hindrer i at træffe den ægte latinske Udtryksmaade, og har til Folge, at Stilen kun sammensættes efter Lexikon og Grammatik, hvorunder Tanken, hvis man skulde skrive en fri Opsats i Sproget, let vilde gaae forloren eller idetmindste betydelig forsinkes eller adspredes; — hvilket Alt jeg imidlertid her kun løselig har kunnet antyde, fremsættende det som en Opgave til Sagkyndiges nøiere Overveelse.

J Græsken.

6te Klasse u. Rector i 2 siden 3 L. ug. læst Xenophons memorabilia Soer. 1ste Bog, samt Lukians Drøm og Simon. Nogle overblevne Timer anvendtes til Fuldendelse af det bestemte Pensum i Matthæi Evangelium, hvorefter nedefor under Religionsunderviisningen. Desuden indtil Paaste u. Udj. Thrige i 3 L. 1ste Bog af Odysseen (de paafølgende vare læste tidligere), samt Platos Kriton, og Blochs græske Grammatik forfra til p. 64. Med nederste Afdeling fuldendt Herodots 5te

menhed i samme end hidtil, eller at de gamle Sprog ville blive det Grundlæg for al lær. Udbannelse, som de dog efter Præmisserne til den nye Skoleplan skulle være. Har man hidtil til at naae det mindre Maal i Latinen behøvet idetmindste 7 Aar og et betydeligt Antal Ugetimer (9 a 11), da synes det næsten uforklart, hvorledes det større Maal vil kunne opnaaes i 6 Aar, i hvilke endog ikke blot en større, sværere og endmere i det Fine gaaende Grammatik maa læres, men endog, formebest de flere tilkomne Realier, Ugetimernes Antal, som medrette befales snarere formindske end forøge, vil blive at indskrænke. Det Samme gjælder og hvad Græsken angaaer. Ved den Skolereform, som i Begyndelsen af dette Aarhundrede ligeledes blev prøvet i

Bog fra 91de Kap. til Enden, som manglede fra 5te Klasse, og med overste Afd. i nogle Timer udenfor Skoletiden repeteret Demosthenes's 1ste Olynthiske og 1ste Philippiske Taler. — Efter Paaſte u. Overlærer Sundrup Odysseens 5te og 6te Bog, og med de Disciple, som ikke læse Hebraisk, hele Aaret igjennem 15—16, samt 7—8 Bog.

5te Klasse u. Rector i 2 Timer ug. Homers Odyssee 1, 2 og Noget af 3die Bog. Under Udj. Thrige indtil Paaſte i 2 Timer ug. Xenophons Anabasis Cyri 1ste Bog fra 6te Kap. til Enden og Blochs græske Gramm. til p. 59. — Efter Paaſte u. Overlærer Sundrup i 3 L. ug. 2den Bog af Xenophons Anabasis.

4de Klasse i 5 Timer ug. u. Udj. Thrige indtil Paaſte Blochs græske Læsebog, Mythologien, fra p. 137 til Enden og af Grammatiken forfra til p. 96. — Efter Paaſte u. Cand. Sog de 8 første Kapitler af Xenophons Anabasis Cyri 1ste Bog, samt Grammatiken til de uregelmæssige Verba.

3die Klasse u. Udj. Ugerup i 4 Timer ug. i

tre Skoler, havde man og indført de samme Realier, som nu skulle tilføies, og det varede ikke 6 Aar førend de samme Mænd, som havde faact dem indførte, indsaae Nødvendigheden af igjen at affkaffe dem. Neppe vil den nærværende Prøveform bringe et snækkeligere Resultat. De Gamles Grundsætning var *non multa, sed multum*. Dennes Sagttagelse vilde og nu være gavnlig ikke allene for de gamle Sprog, som der da vilde undrages mindre Tid, men selv for de nye Fag, som skulle indføres, f. Ex. om Fysikken, istedetfor i 3 Aar at faae 2 Timer ugentlig, hvilket vel er det Høieste, der vil kunne tilfalde den, kun doceres det sidste Aar og da fik een Time daglig, til hvilken Underviisning der da ved større Fremgang i Mathematiken var bundet en større Forberedelse, og endda dobbelt saa megen Tid dertil, som nu ved Universitetet,

Bloch's græsse Elementarborg 2det Curfus Fablerne og Mythologien p. 107—130. Samme Grammatik deels læst deels repeteret indtil de uregelmæssige Verba, samt omhyggeligen indøvet ved Læsebogens Analyse.

2den Glasfe har i Aar endnu ikke begyndt paa Græff, da man holdt det for bedre, iftedetfor at begynde med tvende nye Sprog, Franff og Græff, paa cengang, hellere at drive hvers Begyndelsesgrunde i fit Aar for sig ret med Kraft, faa at Franff i 2den Glasfe fik 5 Timer ugentlig, og derpaa i de følgende Aar kun 2 Timer ug. Græff derimod først begyndtes i 3die Glasfe, men da fik 6 Timer ugentlig eller 1 daglig, hvorved mindre glemmes Noget fra den ene Lection til den anden, end naar Timerne ere for faa og adspredte. Dette er en Middelvei imellem den hidtil brugte Indretning at begynde dermed i 2den Glasfe og den Opsættelse deraf til 4de Glasfe, som nu er foreskrevet for de udvidede Skoler, hvilken Middelvei jeg troer vil være methodist rigtigst og til megen Nytte for Ungdommen.

I Hebraisk u. Adj. Ugerup

har 6te Glasfe B læst Genesis fra Kap. 22 til Enden, samt repeteret det Hele tilligemed Grammatiken. A Genesis Kap. 1—26, begge Afdelinger i 3 Timer ugentlig. — 5te Glasfe i 2 T. 2 Kapitler af Genesis og Verballæren efter Whittes Grammatik, brugt efter Lærrens Valg, som jeg ei har villet modsætte mig, skjøndt den i mine Tanker ikke paa nogen let Maade fører Disciplene ind i Sproget.

I Modersmaalet

blev i 6te Glasfe indtil Paaste under Adj. Thrige i 2 ugentlige sammenhængende Timer omtrent hver anden Uge skrevet paa Skolen en Oversættelse fra Latin til Dansk efter „Henrichsens Dpga-

XIII

ver" til dette Niemeed; og hveranden Uge, efterat den forrige Uges Stil var gennemgaaet, enten læst Et eller Andet for af Disciplene eller gennemgaaet enkelte Dele af Litterairhistorien for dem. Desuden blev i den Uge hjemme skrevet en dansk Udarbejdelse af historisk eller andet Indhold. Dette blev efter Paaste i samme Tider fortsat af Cand. Sog, saaledes at der afværende blev skreven en Afhandling af historisk eller religiøs Indhold, eller en Version fra Latin.

5te Klasse i 2 T. ug. indtil Paaste u. Adj. Kruse, og derefter u. Cand. Sog i den ene af de to ugentlige Timer skrevet en Afhandling over et frit opgivet Emne, og i den anden læst Rahbeks Skrift „Om den danske Stil og forskjellige Stykker af sammes danske Læsebog eller af danske Forfattere læste og forklarede.

i 4de og 3die Klasse u. Adj. Kruse i 2 T. ug. læst Blochs danske Grammatik fra Verberne til Rettskrivningslæren, og foretaget Læse- og Sprogøvelser i Mallings Verk „St. og g. Handlinger“. Hver Uge skrevet en dansk Stil.

i 2den Klasse u. Adj. Kruse i 2 T. ug. ligeledes Blochs Grammatik fra Begyndelsen til p. 146. Mallings Verk brugt til Læsebog; og den ene Time Stiløvelse.

i 1ste Klasse u. Adj. Kruse i 4 Timer ugentlig benyttet Mallings til Øvelse i Læsning og Analyse og anvendt de 2 Timer til dansk Stiløvelse.

I Tydsk.

6te Klasse under Adjunct Broager een Time om Ugen læst 26 Sider af Hjerts presaiske og 40 de. af sammes poetiske Læsebog, samt i første Halvaar i een Time ug. oversat mundtlig fra Dansk til Tydsk af Koefeds Verdenshistorie.

5te Klasse u. samme Lærer 2 Timer ug. 50 Sider

af de sværere Stykker i Hjorts profaiske Læsebog samt i den ene Time tillige efter egen Forberedelse mundtlig oversat en Side i Herslebs større Bibelhistorie og repeteret Formlæren efter Hjorts større Grammatik.

4de og 3die Klasse u. samme Lærer i 3 T. ug. læst 72 Sider omtrent i Midten af Hjorts Læsebog og efter Sammes Grammatik Adjectivernes og Pronominernes Formlære samt Præpositionerne og Kjonslæren.

2den Klasse 3 T. ug. første Halvaar under Adjunct Thrige læst Hjorts tydske Læsebog p. 21—45, og faaet en kort Oversigt over Grammatiken efter Meyers tydske Grammatik; i andet Halvaar u. Udj. Broager læst 48 Sider af Regebuus Reise i Hjorts Læsebog og Verberne efter sammes lille Grammatik.

1ste Klasse u. Timelærer Holm i 4 Timer ug. læst Riises mindre tydske Læsebog fra S. 58 til Enden, samt en deel af de for i Bogen anførte gramm. Exempler.

Ann. I første Klasse bliver Tydsten her altid allene lært paa den praktiske for al Sprogundervisning naturligeste Maade, at man først ved cursorisk Læsning et Aar igjennem staaer Lærlingen en Forraad af Ordkundskab og Færdighed i at forstaae Sproget, inden der strides til dets Grammatik, hvilken derimod derved i det næste Aar betydelig lettes for ham, naar han ved denne foregaaende Læsning har faaet Dre for Sprogets Former, Kjon og Constructioner, f. Ex. af Verbets Plads i directe og indirecte Sætninger, som da gjør ham ligesaa lidt nogen Vanskelighed som i Dansken, og han da er forsynet nok med Exempler til at gjøre sig Reglerne tydelige, samt ligeledes har lært at kjende mange Ords Kjon, som ellers saa vanskeligen læres af Regler, ved hvilke han derimod fildigere bedre bestyrkes i Samme. (Selv i Latinen kommer

man sædvanlig alt for tidlig med Udenadslæring af genera nominum). Til en saadan praktisk Dvølse i Tydskten kan neppe nogen Læsebog være ypperligere stiftet end nysnærnte Riises mindre, som bruges her i Skolen, og hvori selv de smaa Exempler, hvormed den begynder, er den bedste praktiske Dvølse i Kjønslæren og første Grammatik uden Regler. Om Rigtigheden og Nyttens af denne Fremgangsmaade har mange Aars Erfaring her i Skolen overbevist mig, hvor det tydske Sprog allerede ved det andet Aars Begyndelse falder Disciplene ganske anderledes let, end naar de begynde at lære det igjennem en Grammatik. Udskillige af de bedre Disciple i 1ste Klasse kunne, efter at have læst en tydske Fortælling, paa Stedet gjengive den udenad uden Feil, hvilket de uden denne større Dvølse i Læsning neppe vilde været i Stand til efter Regler at gjøre med den Lethed. Hovedsagen er, at de vide det Rette, enten de saa kunne capitelfæste det med en Regel eller ikke. Eller mener man igjennem en grammatikalsk Underviisning i Tydskten at staffe Discipelen et godt Grundlæg for den latinske Grammatik, da gjør man heri uden tvivl en Feilslutning, fordi denne sidste er alt for heterogen fra den tydske Grammatik, saavel Formlæren som Syntaxen, til at man deraf kunde have nogen synderlig Nyttens. Jfr. ovenstaaende Exkurs om den latinske Grammatik.

I Fransken under Adj. Agerup.

6te Klasse læst i 3 Timer ugentlig Bjerrings lectures françaises pag. 10—113 og 200—209. Af Borrings franske Grammatik Formlæren repeteret og af Syntaxen læst de vigtigste Afsnit.

5te Klasse i 3 T. og læst Borrings Læsebog for Mellemklasser p 30—178. Af Sammes Grammatik Formlæ-

læren repeteret og indtil de uregelmæssige Verba indøvet ved Zingerslevs Materialier.

4de Klasse i 3 T. ug. samme Læsebog pag. 1—53 og 74—106. I samme Grammatik læst de uregelm. Verba og repeteret det Øvrige af Formlæren. Zingerslevs Materialier af og til benyttede.

3die Klasse i 3 T. ug. Borrings Manuel de langue fr. p. 40—140 og 153—163. Sammes Grammatik indtil de uregelm. Verba. Zingerslevs Materialier af og til benyttede.

2den Klasse, hvor Sproget begyndtes og, som ovenf. ved Græksen anført, drevet i 5 Timer ugentlig for deri at lægge en fast Grundvold og kunne i de følgende Classer spare nogen Tid til andre Gjenstande, er brugt Borrings Manuel de l. fr., deraf læst p. 1—114. I Sammes Grammatik Artikel, Verb. Pron. Hjælpev. og de 4 Conjugg. lærte. Til mundtlige og skriftlige Øvelser benyttet Seidenstückers Elementarvog ved Neukirch.

I Religionslæren.

6te Klasse under Rector i 3 Timer ug. gennemgaaet et fuldstændigt Cursus, hvortil Disciplene have forberedt sig efter Fogtmanns Lærebog og Herslevs større Bibelhistorie, men den videre Oplysning og Udvikling, uden bogstavelig Hensættelse til disse Lærebøger, gaves under Examinationen. En Deel af den ene Time anvendtes paa Forklaring af de første 16 Capitler af Matthæi Evangelium i Grundtexten, hvori Disciplene til hver Gang forberedte sig paa et Pensum.

5te Klasse i 2 Timer ug. under Adj. Kruse gennemgaaet Fogtmanns Lærebog fra § 78 til § 129, og Herslevs større Bibelhistorie fra 4de Periode i det Gamle Test. pag. 75 indtil det nye Test. Historie.

4de og 3die Klasse i 2 T. ug. under samme Lærer

Balles Lærebog 7de og 8de samt 1ste og 2det Cap. Herslebs st. Bibelhist. fra p. 150 til p. 236.

2den Klasse i 2 T. ug. u. samme Lærer i Balles Lærebog de 5 første Cap. og af Herslebs større Bibelhist. G. Test. forfra til Juda Rige.

1ste Klasse 2 T. ug. u. samme Lærer gennemgaaet Blochs Grundlæg for den første Underviisning i den chr. Religion forfra indtil Sacramenterne. Af Herslebs mindre Bibelhistorie det Gamle Test. Historie og af det nye Test. til Jesu Parabler.

Anm. I de to sidste Aar er nu, for de Disciples Skyld, som skulle gaae til Confirmation i 2—4 Klasse brugt Balles Lærebog, i hvor meget jeg end har at indvende imod samme som Lærebog for Lærdestoler, da den af Præsterne bruges ved Confirmation=Underviisningen og tvende forskjellige Lærebøger ifkun vilde for meget besværliggjøre Religionslæren for Disciplene og medtage endnu Mere af deres Tid, end den dobbelte Underviisning allerede nu gjør.

I Historie.

6te Klasse B under Udj. Thrige indtil Paaste 1 T. ug. gennemgaaet den gamle Historie indtil Alexander den Store efter Langberg. Under Udj. Friis 3 T. ug. Verdenshistorien efter Kofeds Uddrag. — A u. Udj. Friis i 3 T. ug. hele Historien indtil Aaret 1789 efter samme Lærebog.

5te Klasse u. Udj. Friis 3 T. ug. fuldendt Historien efter Kofeds Lærebog fra 1648 i Nederlandenes, samt Fædrenelandets Historie efter Allens mindre Lærebog.

4de Klasse u. samme Lærer i 3 T. ug. Fra Aaret 1498 i Frankrigs Historie og hele Spaniens, Portugals, Englands og Nederlandenes efter Kofeds Udteg.

XVIII

3die Klasse u. Samme i 3 L. ug. de tre scandinaviske Rigers samt Frankrigs Historie fra Aar 1498 efter samme Lærebog.

2den Klasse i 2 Timer ug. i det første Halvaar u. Adj. Thrige læst Kosfods „Historiens vigtigste Begivenheder“ fra p. 143 til p. 192. Foruden det, der staaer i Bogen, er Meget fortalt og forelæst Disciplene. Det andet Halvaar u. Adj. Sris den hele nyere Historie efter samme fragmentariske Lærebog.

1ste Klasse i 2 Timer ug. første Halvaar u. Adj. Sris Tidrummet af den gamle Historie indtil Aaret 560 før Chr. Og andet Halvaar u. Cand. Fog efter samme Lærebog fra den peloponnesiske Krig til Keiserne i Rom, og med de Eldre tillige Stykkerne af Danmarks Historie fra Valdemar den første til vor Tid.

Anm. En mundtlig mere detailleret Fortælling af Historien synes mig at vække meest Interesse for Samme og derved gjøre Recapituleringen af dens Hovedpunkter i Lærebogen lettere for Disciplene, end den blotte Udenadslæsning af denne.

I Geographien u. Adj. Sris.

6te Klasse 1 L. ug. B hele Geographien efter Jagerslevs Lærebog, og 1 L. A Amerika, Australien, samt Europa indtil England, ligeledes

5te Klasse 1 L. ug. Fra Danmark til Asien efter samme Lærebog.

4de Klasse 1 L. ug. Fra det chinesiske Rige Bogen ud, ligeledes

3die Klasse 1 L. ug. enkelte Gange og i noget af den kaligrafiske Time: Fra China til Syd-Amerika i samme Lærebog.

2den Klasse 1 L. ug. og enkelte Gange i noget af den ene

Kalligraphiske Time, hele Geographien paa Charterne uden Lærebog.
1ste Klasse 3 T. ug. Ligefaa.

Ann. Af Sengerslevs Geogr. har Læreren ved Underviisningen forbigaaet en Deel Bemærkninger i Indledningen, henhørende til Klimatologien, Plante- og Dyregeographien og Geognosien. Ligeledes har han troet at burde forbigaae i Detaille gaaende statistiske Angivelser, saasom specielle Angivelser af Industrigrene og Fabrikker i Byerne, samt Indbyggerantallet i de Mindre blandt disse. Angivelsen af rindende Vandets Areal og Længde er aldeles forbigaaet og Vjerghøjderne for største Delen ikke lærte. Derimod er der lagt mere Vægt paa Stæders og Landes mathematiske og geographiske Beliggenhed. Endnu endeel mere Bessjærelse synes mig fornøden f. Ex. af mindre betydelige Stæder, af Talstørrelser, saasom af Indbyggerne i enkelte Districter og selv større Byer, der alligevel ikke kunne angives nøiagtigt, idelig forandrer sig og i alt Fald snart igjen glemmes. Eligt er kun Huskommissesarbejde, der ikke blot er lidet nyttigt, men især berøver Ungdommen alt for Meget af den Tid, der til dens egentlige Landsdannelse er fornøden. Andet bør vel staae i Bogen, saasom Departementer i Frkrig og Shires i England, men dog ligesaa lidt fordres lærte som vores Amtet.

Den af Adj. Friis med Begynderne i Geographien eller i 1ste og 2den Klasse brugte Fremgangsmaade, at lære den blot efter Charterne uden Lærebog har ved daglig Erfaring viist sig at være af fortrinlig Nytte. Herved har da Lærlingen faaet en bestuelig Forestilling, som bliver en sikker Basis for al den paaafølgende geographiske Underviisning; hvorimod den i nyere Tider foreslaagne Methode, at begynde med den physiske eller med den saa kaldte rene Geographie, d. e. med dens allervanskeligste og for Børn alleruinteressanteste

Deel, som endog forudsætter endeel andre Kundskaber, saasom af Naturhistorien og selv af den politiske eller hyad man sædvanlig kalder Geographie, saasom om Landenes Navne og Beliggenhed, er, jeg vil ikke sige efter min, men efter de flere sagskyndige og erfarne Læreres Dem, som jeg har talt med derom, ligesaa lidet anvendelig i Børne- eller Begynderunderviisningen, som om man vilde begynde Sprogunderviisningen med en Theorie om de menneskelige Taleorganers Natur eller Sprogens Oprindelse, eller nogetsemhelst Skolefag med en Indledning om dets Hjælpevidenskaber. Hvad derom staaer paa Zengerslevs 45 første Sider springe derfor uidentvisl de fleste Lærere over indtil videre. Thi Gæt er hyad der kan være Udgangspunktet i en videnskabelig Theorie, et Andet derimod hyad der bør gaaes ud fra i Skoleunderviisningens Elementer*). Den Begyndelse sal. Overlærer Hage for endeel Aar siden gjorde med 1ste Klasse efter den af ham (anonymt) udgivne Oversættelse af Berhaus's Grundtræk af den rene Geographie, sporedes ikke at være af nogen større Frugt for disse Disciples paafølgende Fremgang i Geographien end en Begyndelse efter den sædvanlige Methode. Alt dette er saa indlysende viist af den høit agtede ogsaa i denne Green af Underviisningsvæsenet saa kjendeligen indsigtsfulde R t s. i en Recension, som findes i Dansk Literatur-Tidende for Aaret 1834 Nr. 2 og 3,

*) „Det maa ikke forglemmes, at Talen her ikke er om et strengt videnskabeligt Foredrag, men om den elementære Underviisning i Skolerne. Førend en Videnskab kan fremkomme, maa først en Maaße af enkelte Kundskaber være tilstede, som efterhaanden ere samlede til mindre Genheder, hvilke da Videnskaben stræber at bringe til høiere Genhed. Paa anden Maaße læres en Videnskab heller ikke.“ (idetmindste ei fca først af); „Underviisningen i Skolen kan og skal ikke begynde fra det Høiere og Almindelige, men fra det Enkelte, ligesom ogsaa Livet begynder sin Underviisning til Børnet derfra“. R t s. ovenanf. Sted S. 23.

at det har kostet mig Overvindelse, ikke deraf her at udskrive hele Sider, og det høiligen er at beklage, at saadanne Afhandlinger, som det kunde være vigtigt at raadspørge forinden Sagen gjøres til Lov, ligge begravne i et allerede saa snart derefter forglemt Tidsskrift, da det, hvis hiin nu var kommen frem for Lyset, neppe er sandsynligt, at min ærede Collegaas, Hr. Rector Zengerslevs Mening om Hensigtsmæssigheden af denne Begyndelse af den geographiske Underviisning vilde være bleven den gjældende i de næste Foranstaltninger.

I Mathematiken under Adj. Broager.

6te Klasse B i 4 Timer ug. repeteret den hele til Examen artium befalede Mathematik efter Jürgensens og Mundts Lærebøger. — A i andre 4 T. i Arithmetiken efter Jürgensen gennemgaaet Læren om Redstørrelser samt den approximerede Bestemmelse af 2den og 3die Rod og de kvadratiske Ligninger. I Geometrien den praktiske Deel af Mundts Lærebog til Cirkelarealets Beregning inclusive.

5te Klasse 4 T. ug. I Arithm. Slutningen af de hele Tals Theori, Talsystemer, Decimalbrøk, Ligninger af 1ste Grad. I Geometrien Slutningen af den theoretiske Deel af Mundts Geom. fra ligedannede Firkanter incl.

4de Klasse 4 T. ug. i Arithm. Talsystemer, Brøk, Ligninger af første Grad og Proportioner. I Geometrien Mundts Lærebog fra Begyndelsen til § 5 i 2det Capitel.

3die Klasse 3 T. ug. de tre første Species i Bogstavregning, samt 1 T. om Ugen øvet i geometrisk Tegning.

2den Klasse u. Timel. Solm, 3 T. ug. praktisk Regning: Alle Regula de tri i Brøk, og de Dygtigere desuden Verel- og Handelsregninger samt den Restiske Regel og Kjæderegning. At der saaledes er erhvervet Færdighed i praktisk Regning inden der gaaes til Theorien er udentvivl den rigtigste Methode.

1ste Klasse under samme Lærer 3 T. ug. efter den forskjellige Fremgang, de Ringere Regula de tri i hele Tal, de Bedre Brok og Regula de tri i Brok.

I Naturhistorie under Timelærer Holm.

2den Klasse har repeteret Drejers Naturhistorie om det menneskelige Legeme, ligesaa om Pattedyrene. Fremdeles læst om Arachniderne og Insecterne, samt Planterne til § 41, og i Excursioner seet Exempler paa det Læste.

1ste Klasse er efter samme Lærebog ligeledes gjort bekendt med det menneskelige Legeme og Pattedyrene, samt læst Noget om Fuglene.

I Kalligraphie u. Adj. Friis

har 2den Klasse havt 2, 1ste 3 Timer, og de som behøvede det af 4de have faaet 1 Time tilfælles med 2den, og 3die Cl. 2 Timer tilfælles med 1ste Cl.

I Tegning

er af Dannebrogsmænd og Borgerrepræsentant Ehlers 3die og 2den Klasse veiledet 1, og 1ste Klasse 2 Timer ugentlig.

I Vocalmusik

underviist efter Cantor Hartmanns Død i 4 Timer ugentlig af Organist Hansen i alle Classer i de, som havde Anlæg dertil, inddeelte efter de forskjellige Stemmer saaledes, at de alle synge samlede eengang om Ugen.

I Gymnastik og Svømning

anstilledes Dvellerne af Gymnastiklærer Soilund u. Inspection af Adj. Friis, de første i 6 Timer ugentlig i Winterhalv-

XXIII

aaret i tre Hold, saaledes at hver Classe fik 2 Timer ug. og de sidste hver Sommeraften Veiret tillod det fra 5 til 7 med samtlige Disciple.

Timerne for hver af de 6 Classer have været inddeelte omtrent som i det forrige Aar, saa at hver Classe har foruden Sang og Gymnastikunderviisning havt daglig 6, om Løverdagen 5 Timer.

Lærenes Timeantal har fra 1ste April 1845 været:

Rector: Latin 5, Græsk 5, Religion 3. . .	i alt 13	Timer.
Overlæreren: Latin 7 og 11, Græsk 7 . . .	— 25	—
Adj. Ngerup: Hebraisk 8, Græsk 4, Fransk 17	— 29	—
— Friis: Histor. 18, Geogr. 9, Kallig. 5	— 32	—
— Broager: Tydsk 9, Mathematik 19 . . .	— 28	—
— Kruse: Religion 8, Latin 11, Dansk 8	— 27	—
— Riis: Latin 2, 11 og 11	— 24	—
Cand. Fog: Latin 11, Dansk 4, Historie 2,		
Græsk 5	— 22	—
Time lærer Holm: Tydsk 4, Regning 5, Na-		
turhistorie 3	— 12	—
Tegnelærer Ehlers	— 3	—

Hvorledes disse Timer have været fordeelte kan, mener jeg, ikke synderlig interessere Læseren, og er dermed forholdt omtrent ligesom i de foregaaende Aar; hvorfore jeg ikke har villet spille Rum paa atter at lade Lektionstabelle n aftrykke, især da den formedelst Lærerskifte endog midt i Aaret maatte forandres.

Biblioteket

er siden Septbr. 1844 forøget med følgende Bøger:

a) ved Forøring:

Af Hr. Etatsraad, Dr. og Prof. Vedel Simonsen til Elvedgaard i Lyen, Ridder af Øbr. og Dannebrogsmænd følgende af hans egne antiqvariske Skrifter:

Fyens Vilkaar i Grevens Feide med et Chart over Balpladsen ved Drnebjerg. Kbh. 1813.

Nytten og Nødvendigheden samt hensigtsmæssigste Indretning af histor. Topographier. Odense 1829.

Kjæmpevisernes Skildring af Middelalderens Riddervæsen eller den danske Adels Sæder og Skikke i den catholske Tid. Kbh. 1829.

Bidrag til Danske Slottes og Herreborges Bygnings- og Befæstnings-Historie i den catholske Tid. Odense 1840.

Bidrag til Odense Byes ældre Historie. Od. 1841—44. 4 Hefter eller 1ste og 2den Deel.

Bidrag til Rigsraad Eske Brocks Levnetsbeskrivelse med hans Dagbøger. Od. 1842. 2 Hefter.

Bidrag til den fynske Kongeborgs Rugaards, dens Læns og Lænsmands Historie. Kbh. 1843—44. 3 Hefter.

Histor. Efterretninger om de Sjællandste Borge Hjortholm og Gurre, samt om Valdemar Atterdags Forhold til Lovelille. Kbh. 1841.

Samlinger til Hagenstov Slots, nuværende Frederiksgaves Historie. Odense 1842.

Og atter senere

Bidrag til Odense Byes Historie. 3die Bind 1ste Hefte. Od. 1845.

Bidrag til den fjerde Kongeborgs Mugaards Historie, 2 Vds.
2 Hefte og 3die Bind. Kbh. 1844.

Bidrag til Sorgen Brahes Levnetsbeskrivelse af hans egenhændige Dagbøger. Odense 1845.

At Hr. Cancelleraad og forhenværende Forstander ved Opfostringshuset i Kbh. N. Borch, Ridder af Dannebrog, som af sin rige Samling har skjenket Skolen:

Allgemeine deutsche Bibliothek fuldstændig fra dets Begyndelse 1766 til dets Slutning 1794, tilligemed Anhangene, ialt 138 Bind, nitid indbundne.

(Sanders) Aesthetische Blumenlese aus der allg. deutschen Bibl. Quedlinb. 1789. (Antikritiker).

Af Neue allgemeine deutsche Bibliothek udg. i Kiel og Berlin 35 og 36, samt 71—104 Bind tilligemed Registerne.

G. E. Lessings Fabeln in drei Büchern. Berlin 1781.

— Kollektaneen zur Literatur, herausg. v. Eschenburg. 1791. 2 Vde.

— Briefwechsel mit seiner Frau. 2 Vde.

— Gelehrter Briefwechsel mit F. F. Meiske u. Moses Mendelssohn. 2 Vde.

Verlauffs histor. Efterretninger om det store kongelige Bibliothek. Kbh. 1825.

For hvilke betydelige Gaver jeg har den Ære paa Skolens Vegne offentlig at aflægge de hoit agtede Givere den skyldigste Tak, onskende at ret Mange vilde følge deres priselike Exempel.

**b) Paa tre forskjellige Bogauktioner for meget billig
Pris kjøbt:**

Lessings Briefe antiquarischen Inhalts. 2 Vde.

Thuani historia sui temporis. Lutetiæ 1609. XI Voll.

- Joh. v. Müller Bier u. zwanzig Bücher allg. Geschichten.
3 Bde.
- Desselben Geschichte der Schweizerischen Eidgenossenschaft.
1—11 Th. in 5 Bden.
- Bedel=Simonsens Udsigt over Nationalhistoriens ældste og
mærkeligste Perioder. 1—3 Deel.
- Roesfod Ancher om de danske Gilder og deres Undergang.
Fleischer's Naturhistorie alle 26 Bind, smukt conditionerede.
St. Knuds Kirkes Beskrivelse ved Momme.
- Molbeck om Dithmarskerkrigen og Dithmarskens Erobring.
The works of Shakespeare. Berwick 1800. 9 Dele i
5 Bind duod.
- Paulus Memorabilien, e. philos. theol. Zeitschrift. Epz.
1791—96. 4 Bde.
- Desselben Sammlung der merkwürdigsten Reisen in den Ori-
ent. 7 Bde.
- Hochheimers System der griechischen Pädagogik. 2 Bde.
- Chrestomathia latina ex Mureti aliorumqve operibus ex-
cerpta. Lips. 1830.
- Glausens Populaire Foredrag over Reformationen. Kbh. 1836.
- Olai Wormii & ad eum doctorum virorum epistolæ. Havn.
1751. 2 Voll.
- Locke de l'education des enfans, trad. par Coste. Amst.
1727.

c) Kjøbt ved foresaldende Leiligheder underhaanden:

- De første 6 Aargange af Zahns Jahrbücher für Philologie
und Pädagogik, hvorved nu hele Samlingen have's complet
til nuværende Dieblif.
- Den manglende 7de Tome af Suhms Danmarks Historie.
Dänische Bibliothek, de manglende 5 første Dele.
- Falkmanns Methodik der Stylübungen. Hann. 1818.

- Schulze Ideenmagazin für Lehrer der obern Klassen. 1804.
- Schaafs Methodik der deutschen Stylübungen. Magdeb. 1812.
- Meierotto Abschnitte a. d. Schriftstellern zu e. Anleit zur Wohlredenheit 1794.
- Den manglende 6te Deel eller Krauses Fortsættelse af Røp- pens erklär. Anmerk. zur Iliade des Homer.

} tilbyttede for
 en Doublett af
 Hederici
 Lex. græc.
 ed. Ernesti
 ældre Udg.

d) Fra Bogladerne kjøbt:

- Beckers Handbuch der römischen Alterthümer. 2 Bds.
 1ste Abth.
- Charikles, Bilder altgriechischer Sitte. 2 Bde.
- Boeckh Corpus inscriptt. Græcar. Vol. 3 fasc. I. Fol.
- F. Jacobs vermischte Schriften. 8r. Band.
- Schlossers Geschichte des 18 u. 19 Jahrhunderts. 5ter Bd.
- Griechische Prosaiter in Übersetz. von Tafel &c. 173—
 220 Heft.
- Phædri Fabulæ c. commentario ed. Schwabe. Braunsv.
 1806. 2 Voll.
- — ed. Orellius. Turici 1831.
- — mit gramm. u. erklär. Anmerk. Lpz.
 1802.
- Arens de græcæ lingvæ dialectis. 2 Voll.
- Neukirch de fabula togata Romanorum. Lips. 1833.
- Krause Gymnastik und Agonistik der Hellenen. 2 Bde.
- Berghaus Länder und Völkerkunde. 6ter u. letzter Bd.
- Horatii Flacci opera cum comment. ed. Dillenburger.
 Bonn. 1844.
- — epistolæ, cum comment. ed. Obbarius.
 fasc. Vitus.
- Zell's Ferienschriften. 3 Bde.

XXVIII

- De Wette Handbuch zum Neuen Testam. II, 5.
- Döderleins Aristologie für den Vortrag der Poetik u. Rhetorik. 4to.
- Hallische Allg. Literaturzeitung f. d. J. 1845.
- Jahn und Klotz Jahrbücher für Philologie u. Pädag. mit Supplementhefte f. 1845.
- Bojesens græske Antiquiteter. 2det Dplag.
- Danske Magazin 3die Række II, 3, 4 Hefte.
- Wessels Skrifter udg. af Boye. 2 Dele.
- Dehenschlägers Digterværker, nyeste Udg. De udfomne 5 Dele.
- Urfin's Logarithmetabeller.
- Den danske Stats Statistik af Bergsøe. 1ste Bind. Kbh. 1844.
- Vorrings franske Ordbog. 2 Dele.
- Ræders danske Krigsbegivenheder. I, 1 og 2.
- Kalkars Aftestykker til den danske Historie.
- Knudsen Danmark i Middelalderen. 1ste Hefte.
- Grundtvig's danske Ordsprog.
- Ostermann om Afgangsexamen.
- Nals Grundringer af Norges Historie. 3die Deel.
- Sturzenbecher den nyare svenska Skön-Litteraturens och Tidnings-Pressen. En Öfersigt i sex Forelæsuingar. Kbh. 1845.
- Welanders svenske Ordbog, de udfomne 3 Hefter.
- Histoire du Consulat & de l'empire franç. a Bruxelles de udfomne 13 Livraisons.
- Steens Begyndelsesgrunde i den mathematiske Geographi.
- Gurtmans Haandbog i Underviisnings og Opdragelselæren overs. af Jensen. 1ste Deel.
- Glausens og Hohlenbergs Tidsskrift for udenl. theol. Litt. fortsat.
- Det fjerde Fjerdingssaarskrift f. Litt. og Kritik. 2 Bds. 3 H.
- Dansk Ugeskrift for 1845.

e) Fra den Kongelige Direction tilsendt:

Stephani Thesaurus græcæ lingvæ. Vol. V fasc. 5. Vol.

VI fasc. 3, 4.

Bjerring hist. problematis eubi duplicandi.

Scheel om Kbh. Universitets Collegier og Stipendier.

Kjøbenh. Universitets Aarbog for 1843 ved Selmer.

Ussing de nominibus vasorum græcor. disp.

Hagerup de catechumenis ecclesiæ Africanæ disp.

Bridka om Betingelserne for Chirurg. Behandling af Pus i
Tandsoldene.

Programmer fra Kongeriget's lærde Skoler 1844.

Vorgen: Program fra Metropolitan-skolen 1844.

Hammerich om de lærde Skolers Reform.

Flemmer om samlet Skoletid.

Elberling Anmærkn. til Horatii 1 B. 2det Brev.

Lembcke om Stændernes Forhold i Middelalderen.

Bohr om Dyrettelsen af Realclasser i Konne-Skole.

Rosendahl Lat. Oversætt. af Ordene i Müllers Synonymik.

Henrichsen om Homers Grav paa Den Fos.

Jørgensen om Kolding Skole.

Ardler Efterretn. om Byen Ribe. 9de Samling.

Vendz Breve til D. Worm.

Blache om Aarhus Skole.

Thorsen en Tale af Rector Vorgen.

Wesenberg Emendationes in M. T. Ciceronis Tuscul.
disp. Partic. III.

Sauber Biographiske Notitser om Dimitt. fra Aalborg Skole.

Egilssyni Fjögur gömul kvæði.

Programmer fra de lærde Skoler i Hertugdømmerne 1844.

Fra Flensborg: Dittmann die drei merkwürd. Cyclen in un-
rer Festrechnung, a. d. Kalenderwesen der Griech. u. Römer.

- Fra Haderslev: Langbehn üb. e. zweckmäss. Oekonomie in den Schulgramm. u. Lex. der griech. u. lat. Sprache.
- „ Husum: Bendixen de primis, qui Athenis extiterint, bibliopolis.
- „ Slesvig: Henrichsen epist. crit. de consilio Convivii Xenophontei.
- „ Rendsborg: Schreiter über das historische Princip des Gymnasial- u. Religions-Unterrichts.
- „ Meldorf: Kolster über den Philoktet des Sophokles.
- „ Kiel: Müller de re militari Romanorum e Cæsaris commentariis excerpta.
- „ Plön: Tredte Geschichte der Plöner Gelehrtenschule. 1ste Hälfte.
- „ Glückstadt: Petersen de forma & condit. orationis Demosthenis de corona.
- „ Altona: Eggers Gesch. des Altonaischen Gymnas. u. Pädagogiums.
- Scharling de fide histor. autoris evangelii Johannis.
Progr. acad.
- Ersléws Forfatter-Lexikon 7de Hefte.
- Schouw og Eschricht Afbildninger af Planter og Dyr. 12te Hefte.
- Historisk Tidsskrift redigeret af Molbech. 5 Bd. 2 Hefte.
- Beckers Verdenshistorie af Loebell, overs. af Riise 11te Bd. og 12, 1—4.
- Orstedes Oversigt over det Kgl. D. Vidensk. Selskabs Forhandling, fortsat.
- Allen de rebus Christiani 2di exsulis commentatio.
- Weis de tenotomia talipedibus applicata disp.
- Regnskabs-Oversigt over samtlige Stats-Indtægter og Udgifter 1843.
- Budget over samme for Aaret 1845.

Uktskykker til Dplysning af Danmarks indre Forhold i den
 ældre Tid, af Gyens litt. Selskab 1ste Bind og 2, 1.

Thomsen om Lord Byren.

Hassing de Syphilide Kali hydriotico tract. disp.

Saaledes har Bibliotheket i det forløbne Aar faaet en
 Silvert af 4 til 500 Numere, og udgjør altsaa nu omtrent
 7000 Bind og Hefter.

Resultat af Skoleregnskabet for Aaret 1844.

Indtægts-Sum	25,482 Rbd. 57½ f.
Udgifter.	10,375 Rbd. 70¾ f.
Afgivet til den alm.	
Skolefond	15,000 — = -
Beholdning.	106 — 82¾ -
	<hr/>
	ballancerer 25,482 Rbd. 57½ f.

Ann. I Indtægten ikke medregnet det Teilmannske
 Legat af 20 Rbd. aarlig til Bibliotheket, ikke heller Renterne
 af Stipendiefonden, udgjørende 578 Rbd. 10 f., som ere an-
 vendte paa ovenanførte Maade.

Udgifterne angaae ikke Skolens Fornødenheder allene, men derunder ere og indbefattede: en Pension af	200 Rbd. = f.
Regnskabsførers Procenter.	307 — 36 -
Skatter og Afgifter	926 — 62½ -
	<hr/>
	tilsammen 1434 Rbd. 2½ f.

Altsaa til Skolens Fornødenheder kun

medgaaet 8941 — 68½ -

ballancerer Totaludgiften 10,375 Rbd. 70¾ f.

Fortsatte Beretninger

om de i de sidste 30 Aar af mig her fra Skolen Dmitterede.

- Fra Aar 1818 Chr. Conr. Breve af Ahlefeldt-Laurvig, Forst- og Jagdjunker, død i sidstafvigte Vinter.
- 1820 H. A. v. Holstein, Assessor i Retten og Amtsforvalter paa Wro, forflettet til Amtsforvalter i Geest Herrederne af Tonder Amt.
- 1824 Sognepræst H. D. G. Laub, forflettet til Sognepræst for Brahetrolleborg og Krarup i Fyen.
- 1826 H. B. Thomsen, Regimentsquartiermester i Helsingør, død i dette Foraar.
- 1831 Cand. theol. A. Teilmann, kaldet til Personel-Capellan til Dndløse og Søndersted i Sjælland.
- 1832 Cand. theol. F. F. Bjerling kaldet til Sognepræst for Langaa og Drendrup i Fyen.
- 1834 Pers. Cap. J. G. A. W. Bang kaldet til Residerende Capellan for Bøsser og Onsberg paa Samsø.
- 1836 Adjunct E. B. Ehrige constit. som Overlærer ved Slagelse Skole.
- — H. J. Th. Haar, Pers. Capellan i Eoderup (urigtig stod i forrige Progr. „i Saaby“).
- 1837 J. H. T. Fibiger Cand. theol. med Laudab.
- — F. L. G. Gade, Medicinsk-chirurg Examen h. ill. 1mi Grad.
- — M. H. T. Hørg, Cand. theol.
- 1838 J. M. Dahl, Cand. theol. med Laudab.
- — Cand. theol. H. J. J. Sørensen kaldet til

XXXIII

Personel-Capellan for Skjelby og Gunderslev
i Sjælland.

Fra Aar 1838 H. V. M. R. Marcher har etableret et Hand-
delshuus i Hull i England.

— 1839 A. E. Bruun, Cand. theol. med h. illaud.

Examen philosophicum have følgende fuldendt:

Fra Aaret 1842 C. S. M. Lunding, med Char. lauda-
bilis (Aaret ferud hindret ved Sygdom).

— 1843 W. T. Bloch, med Char. laudabilis.

— — C. C. Giert — haud illaud.

— — L. N. Gad — haud illaud.

De 1844 Dmitterede erholdt i Examen artium følgende Charakterer.

	Danſk Udarb.	Latin.	Lat. Stil.	Græſk.	He- braiſk.	Reli- gion.	Geo- graphi.	Hi- ſtorie.	Arith- metik.	Geo- metri.	Tydfk.	Franſk	Hoved- karakter.
K. E. Koch . .	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud p. c.	laud.	laud.	laud.	laud p. c.	laud.	Laudab.
C. E. Rughorn	h. ill.	laud.	laud.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud p. c.	laud.	laud.	laud.	Laudab.
N. E. Lind . .	laud.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud p. c.	laud	Laudab.
C. J. Narestrup	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	h. ill.	Haud ill.
N. E. Dyrhnd.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	n. cont.	h. ill.	laud p. c.	laud.	Haud ill.
B. N. Neergaard.	h. ill.	laud.	h. ill.	laud	Homer. h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	n. cont.	n. cont.	laud.	h. ill.	Haud ill.

Til Universitetet dimitteres i denne Maaned:

201. **Peter Christian Dohn**, Søn af Vodkermester
N. Dohn i Roskilde.
202. **Emil Koesfod Marcher**, Søn af Hr. Doctor
Medicinæ H. K. Marcher, prakticerende Læge i
Roskilde.
303. **Peter Willads Matthias Friis**, Søn af
Hr. G. Friis, Forvalter ved Kjøbenhavns Stads
Gode og borgerlig Raadmand i Roskilde.
204. **Jacob Kornerup**, Søn af afg. Kjøbmand G.
Kornerup i Roskilde og Stedsøn af Hr. G.
Vorch, Kjøbmand og Borgerrepræsentant sam-
mesteds.

Med de øvrige af Kathedralskolens Disciple vil
den offentlige Examen for det sidsttilbagelagte
Halvaar blive afholdt i den Orden, som næstfølgen-
de Label udviser. Til at bivaane sammes mundtlige
Prøver, som begynde hver Formiddag Kl. 8½ og
hver Eftermiddag Kl. 2½, indkaldes herved Disciple-
nes Forældre og Børgere, samt enhver Videnskabs-
elsker, som maatte interessere sig for Skolens Bestræ-
belse og dens Ungdoms Fremgang.

Roskilde den 23de Septbr. 1845.

S. Bloch.

Examen holdes i følgende Orden:

D a g e n.		6. Classe.	5. Classe.	4. Classe.	3. Classe.	2. Classe.	1. Classe.
Den 24	September	Formiddag Eftermiddag	Lat. Stil. Version f. Lat.	Danſk Stil. —	— Lat. Stil.	Lat. Stil. —	Danſk Stil. — Danſk Stil.
= 25	—	Formiddag Eftermiddag	Danſk Stil.	Lat. Stil.	Danſk Stil.	Danſk Stil.	— —
= 26	—	Formiddag Eftermiddag	Græſk. Tydſk	— Geographie.	Geographie.	Geogr. Kl. 11.	Regning. — Danſk.
= 27	—	Formiddag Eftermiddag	Franſk. —	— Franſk.	Danſk. Geometri.	— Latin.	— — Naturhistorie.
= 29	—	Formiddag Eftermiddag	Arithmetik. —	— Græſk.	Latin.	Danſk. Arithmetik.	— — Regning.
= 30	—	Formiddag Eftermiddag	Historie. —	Religion. Tydſk.	— Religion.	Tydſk Kl. 9. Naturhistorie.	Latin. —
= 1	October	Formiddag Eftermiddag	Hebraiſk. —	Geometri. —	— Græſk.	Historie. —	Geogr. Kl. 9½. — Geographi.
= 2	—	Formiddag Eftermiddag	Latin. —	— Latin.	Franſk.	Religion.	Danſk Kl. 9½. — Historie.
= 3	—	Formiddag Eftermiddag	Relig. o. Hom. — [for Hebr.	— Arithmetik.	Tydſk. Historie.	— Græſk.	— — Tydſk Kl. 4.
= 4	—	Formiddag Eftermiddag	Geographie. Geometri.	Hebraiſk. Historie.	Arithmetik. —	— Franſk.	— — Religion.